



# ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΗ ΝΙΣΥΡΟ

---

που εκπονήθηκε  
από τη ΜΟΔ σε  
συνεργασία με  
τον Δήμο  
Νισύρου



**ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ**

*Αντώνης Δραγανίγος - ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ & ΑΠΟΜΑΚΡΥΣΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ*

*Χρηστίνα Χρηστίδου – ΤΟΜΕΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ*

# ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<b>1. Εισαγωγή.....</b>	<b>1</b>
1.1. Το όραμα για τη Νίσυρο .....	1
1.2. Η έννοια της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης.....	1
1.3. Σχεδιασμός και υλοποίηση του Προγράμματος.....	2
1.4. Περιεχόμενα παρούσας μελέτης.....	2
<b>2. Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης</b>	<b>3</b>
2.1. Περιγραφή και βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής παρέμβασης.....	3
2.2. Φυσικό Περιβάλλον.....	3
2.3. Πολιτισμικό περιβάλλον .....	5
2.4. Δημογραφικά στοιχεία και Απασχόληση .....	7
2.5. Υποδομές .....	9
2.6. Οικονομικά στοιχεία.....	12
<b>3. Ανάλυση SWOT.....</b>	<b>20</b>
<b>4. Διαμόρφωση και Παρουσίαση της Στρατηγικής.....</b>	<b>22</b>
4.1. Ανάλυση της Στρατηγικής σε σχέση με την προτεραιοποίηση αναγκών και ευκαιριών	22
4.2. Προϋποθέσεις ανάλυσης των δράσεων .....	22
4.3. Παρουσίαση των Στρατηγικών Στόχων .....	24
4.4. Άξονες Παρεμβάσεων.....	27
4.5. Συσχέτιση Αξόνων Παρεμβάσεων με Στρατηγικούς Στόχους .....	27
<b>5. Ανάλυση Αξόνων Παρέμβασης.....</b>	<b>30</b>
5.1. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 1: Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού .....	30
5.2. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 2: Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων .....	32
5.3. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 3: Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία.....	36
5.4. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 4: Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών .....	39
5.5. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 5: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.....	41
<b>6. Συνέργεια της προτεινόμενης Στρατηγικής με Προγράμματα και Στρατηγικές</b>	<b>44</b>
6.1. Συσχέτιση των Αξόνων Παρέμβασης με τις Επενδυτικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ 2014-2020 .....	44
6.2. Συσχέτιση με άλλες χρηματοδοτικές πηγές και αναπτυξιακές πολιτικές /στρατηγικές	48
<b>7. ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ .....</b>	<b>51</b>

# 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

## 1.1. Το όραμα για τη Νίσυρο

Το παρόν κείμενο αποτελεί πρόταση ενός μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδιασμού για την **αξιοβίωτη, αειφόρο και ήπια ανάπτυξη της Νισύρου** βασισμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής που προσδίδουν η νησιωτικότητά της<sup>1</sup>, η πλούσια φυσική και πολιτιστική της κληρονομιά και οι τοπικές παραγωγικές της δυνατότητες.

Πρόκειται για ένα συνεκτικό στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο **ολοκληρωμένης χωρικής προσέγγισης** που επιδιώκει πολλαπλά αποτελέσματα στο πλαίσιο μιας **Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης** μέσω της συνδυασμένης αξιοποίησης των διαθέσιμων χρηματοδοτικών πηγών και εργαλείων και στη βάση ενός ενιαίου σχεδιασμού με τη συμμετοχή των τοπικών παραγόντων, ώστε να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα προς όφελος των κατοίκων του νησιού.

## 1.2. Η έννοια της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης

Οι Ολοκληρωμένες Εδαφικές Επενδύσεις αποτελούν εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης και υποστηρίζονται, χρηματοδοτικά από την ΕΕ μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), του Ταμείου Συνοχής (ΤΣ), συμπληρωματικά δε του ΕΓΤΑΑ και του ΕΤΘΑ, μέσω συνδυασμένων επενδύσεων, με αναφορά σε δύο, τουλάχιστον, Άξονες Προτεραιότητας και με συνδυασμό μίας ή περισσότερων συμπληρωματικών επενδυτικών προτεραιοτήτων, από διαφορετικούς θεματικούς στόχους, ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Στη Στρατηγική Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΟΧΕ) – Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) ενδέχεται να συμπεριληφθούν και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία (Jessica, Jeremie, Elena) και άλλα προγράμματα (Horizon 2020, Life +, εθνικά προγράμματα), καθώς και κρατικές ενισχύσεις.

Με την χρήση των ανωτέρω χρηματοδοτικών εργαλείων, ευνοούνται:

- η δυνατότητα άσκησης ουσιαστικότερης και αποτελεσματικότερης τοπικής αναπτυξιακής πολιτικής, μέσα από τον ολοκληρωμένο αναπτυξιακό προγραμματισμό τοπικών πολιτικών με τη συμμετοχή των τοπικών παραγόντων στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των ολοκληρωμένων αναπτυξιακών δράσεων
- η αποκέντρωση της διαχείρισης των κοινοτικών πόρων σε περιφερειακό επίπεδο, με στόχο την επιτάχυνση της υλοποίησης των δράσεων.
- η άντληση πόρων όλων των ταμείων των ΕΔΕΤ καθώς και αξιοποίηση κάθε χρηματοδοτικού μέσου.

---

<sup>1</sup> Η νησιωτικότητα προσδιορίζεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ φυσικών και κοινωνικοοικονομικών παραγόντων, οι οποίοι μεταξύ άλλων είναι

- η γεωγραφική και κοινωνική απομόνωση,
- η περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες,
- οι περιορισμένοι παραγωγικοί πόροι,
- οι εποχικές διακυμάνσεις της οικονομίας και του ανθρώπινου δυναμικού
- και οι δημογραφικές ιδιαιτερότητες της Νισύρου.

### 1.3. Σχεδιασμός και υλοποίηση του Προγράμματος

Ο σχεδιασμός του Προγράμματος αποτελεί πρωτοβουλία του Δήμου Νισύρου με την υποστήριξη της ΜΟΔ. Για την τελική διαμόρφωσή του, στόχος είναι να υπάρξει ευρεία διαβούλευση στην τοπική κοινωνία, ώστε να αποτελέσει βάση μιας συμφωνίας.

Οι πηγές χρηματοδότησης του Προγράμματος ποικίλλουν. Βασική πηγή χρηματοδότησης αποτελεί το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου, καθώς και τα **τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα 2014-2020**. Επίσης κρίσιμο παράγοντα αποτελεί η χρηματοδότηση έργων στα πλαίσια του **Αναπτυξιακού Προγράμματος Ειδικού Σκοπού του Νοτίου Αιγαίου**. Δυνατότητα χρηματοδότησης έργων υπάρχει και από το **Τεχνικό πρόγραμμα της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου** ενώ, τέλος, συγκεκριμένα έργα ή τμήμα τους θα χρηματοδοτηθούν και από τον **Δήμο Νισύρου** καθώς και από συμπράξεις δημόσιου – ιδιωτικού τομέα

Η περίοδος υλοποίησης του Προγράμματος είναι η 2018-2023.

Επισημαίνεται τέλος, ότι η διερεύνηση για τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις χρηματοδότησης των έργων του Προγράμματος έχει προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό και ότι ορισμένα έργα του βρίσκονται ήδη στην τελική φάση της προετοιμασίας και της έναρξής τους σε χρηματοδοτικές γραμμές.

### 1.4. Περιεχόμενα παρούσας μελέτης

Το παρόν τεύχος περιλαμβάνει:

- Την περιγραφή της περιοχής παρέμβασης στην οποία θα εφαρμοστεί η προτεινόμενη στρατηγική
- Την παρουσίαση των δυνατών και αδύνατων σημείων καθώς και των ευκαιριών και απειλών για την περιοχή παρέμβασης (SWOT ANALYSIS)
- Τη στόχευση και ανάλυση της στρατηγικής
- Τη συνέργεια της προτεινόμενης Στρατηγικής με Προγράμματα και Στρατηγικές και μόχλευση ιδιωτικών πόρων
- Το επιχειρησιακό σκέλος της προτεινόμενης στρατηγικής που περιλαμβάνει ειδικούς στόχους, κατηγορίες δράσεων και έργα κλπ.
- Τις δυνατές πηγές χρηματοδότησης

## 2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

### 2.1. Περιγραφή και βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής παρέμβασης

Η προτεινόμενη περιοχή παρέμβασης είναι η νήσος Νίσυρος στο σύνολο της καθώς και το ανατολικό τμήμα της νησίδας «Γυαλί» που με πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση (Ιούλιος 2017) παραχωρήθηκε από το Δημόσιο στον Δήμο Νισύρου.



Η **Νίσυρος** βρίσκεται στο κέντρο του Δωδεκανησιακού συμπλέγματος μεταξύ της νήσου Κω και Τήλου. Είναι το δέκατο σε έκταση νησί της Δωδεκανήσου καλύπτοντας 41,2 τ.χλμ.. Περιτριγυρίζεται από 5 νησίδες, η μεγαλύτερη από τις οποίες είναι το Γυαλί, ενώ ακολουθούν η Πυργούσα (ή Περγούσα), η Παχιά, η Στρογγυλή και η Κανδελέουσα (ή

Φανάρι). Απέχει 11 ναυτικά μίλια από την Κω και 58 μίλια από την Ρόδο, ενώ η απόσταση της από το λιμάνι του Πειραιά είναι 302 ναυτικά μίλια.

Το σχήμα της Νισύρου μοιάζει με αυτό ενός κόλουρου κώνου, με διάμετρο βάσης 8 χιλιόμετρα. Στο κέντρο του νησιού δεσπόζει μια ευδιάκριτη κυκλική εκρηξιγενής χοάνη, **το ενεργό ηφαίστειο (καλδέρα) της Νισύρου** με διάμετρο περίπου 4 χιλιόμετρα. Το χείλος του ηφαιστείου κυμαίνεται σε υψόμετρο μεταξύ 250 και 600 μέτρων, ενώ ο πυθμένας του βρίσκεται στα 100 μέτρα πάνω από τη στάθμη της θάλασσας. Το Δυτικό - Βορειοδυτικό τμήμα αυτής της χοάνης καταλαμβάνουν οι λόφοι του Μποριάτικου, Βιστερνιών, Νίφιου, Προφήτη Ηλία και Τραπεζίνας.

Η Νίσυρος διοικητικά ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Κω και αποτελεί τον Δήμο Νισύρου. Στο νησί υπάρχουν τέσσερις οικισμοί, το Μαντράκι, ο Εμπορειός και τα Νικειά και οι Πάλιοι, ενώ ο συνοικισμός του Αυλακίου έχει εγκαταλειφθεί τελείως. Στη νησίδα Γυαλί καταγράφονται 15 εργαζόμενοι (Απογραφή 2001) στα ορυχεία κίσσηρης, που διαμένουν μόνιμα εκεί..

### 2.2. Φυσικό Περιβάλλον

#### 2.2.1. Μορφολογία

Η μορφολογία της Νισύρου σχετίζεται άμεσα με την ηφαιστειακή προέλευση του νησιού με κυρίαρχο μορφολογικό στοιχείο το ορεινό ανάγλυφο, τις μεγάλες κλίσεις των πρανών και τις απόκρημνες ακτές.

Η πεδινή κεντρική περιοχή της Νισύρου λέγεται Λακκί και περικλείεται δακτυλιοειδώς από κορυφογραμμή, τα υψηλότερα σημεία της οποίας βρίσκονται αντιδιαμετρικά στα δυτικά και ανατολικά. Στα δυτικά υπάρχει η κορυφή Προφήτης Ηλίας με υψόμετρο 698 μ. ενώ στα ανατολικά βρίσκεται η κορυφή Αγ. Ιωάννη με υψόμετρο 589μ. Στο δυτικό ήμισυ του νησιού το ανάγλυφο είναι περισσότερο σύνθετο σχηματίζοντας αρκετά διακριτά υβώματα με πιο σημαντικό την κορυφή Καραβιώτη με υψόμετρο 539 μ.3.

Εκτός από την κεντρική περιοχή του Λακκιού μικρές πεδινές εκτάσεις σχηματίζονται στη βόρεια και βορειοανατολική ζώνη. Με σημαντικότερη αυτή που σχηματίζεται στο βόρειο τμήμα μήκους περίπου 5 χιλιομέτρων και μέσου πλάτους 100 περίπου μέτρων. Ενώ μια δεύτερη πεδινή ζώνη, αρκετά μικρότερη βρίσκεται στις βορειοανατολικές ακτές του νησιού4.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της διαμορφωμένης γεωμορφολογίας του νησιού είναι ο μεγάλος αριθμός αναβαθμίδων (ο μεγαλύτερος στα Δωδεκάνησα) σε όλο το μήκος του νησιού οι οποίες σύμφωνα με μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου, καλύπτουν έκταση που ξεπερνά το 58% της επιφάνειάς του νησιού, καλύπτοντας όλες τις διαθέσιμες κλίσεις και εκθέσεις5. Σήμερα η πλειονότητα αυτών είναι εγκαταλειμμένες, που όμως μαρτυρούν μια εντατική γεωργική δραστηριότητα κατά το παρελθόν.

Η μορφολογία των ακτών του νησιού εξαρτάται άμεσα από το είδος των πετρωμάτων που τις αποτελούν. Σχεδόν όλες οι δυτικές και νοτιοανατολικές ακτές είναι πολύ απότομες, καθώς οι συμπαγείς λάβες ακουμπούν στη θάλασσα. Οι βόρειες και ανατολικές ακτές είναι ομαλές με αρκετούς ορμίσκους με αμμουδιά. Στις νότιες ακτές εναλλάσσονται μικροί όρμοι (Αυλάκι, Αγία Ειρήνη, Λευκός) με απότομες ακτές.

### 2.2.2. Χλωρίδα και πανίδα

Η χλωρίδα και η πανίδα της Νισύρου παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον εξαιτίας της ηφαιστειακής της προέλευσης και της γεωγραφικής της θέσης. Η καταγεγραμμένη παρουσία 451 ειδών χλωρίδας, 85 ειδών ορνιθοπανίδας, 7 ειδών ερπετών καθώς και η παρουσία της φώκιας *Monachus-monachus* στις ακτές του νησιού κάνουν αυτό το νησί έναν τόπο που αξίζει ιδιαίτερης προστασίας και μελέτης.

Η πυκνή θαμνώδης βλάστηση, αποτελείται κυρίως από τα φυτά: αστιβή (*Sacropoterium spinosum*), το κίστο (*Cistus creticus* & *Cistus salviifolius*), το θυμάρι (*Thimus capitatus*), το θρούμπη (*Satureja thymbra*) καθώς και τα ψηλά σπάρτα (*Spartium junceum*), τις δαφνούλες (*Daphne gnidioides*) και τους ασπάλαθους (*Calicotome villosa*).

Το μεγάλο πλήθος των δέντρων είναι ένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Νισύρου, που μπορεί να τη χαρακτηρίσει σαν το μοναδικό «πράσινο» ενεργό ηφαίστειο του Αιγαίου. Λίγα από αυτά είναι η εναπομείνασα αυτοφυής βλάστηση - βελανιδιά (*Quercus macrolepis*), πρίνος (*Quercus coccifera*), αγραμυθιά (*Pistacia terebinthus*) και αγριελιά (*Olea europaea sylvestris*). Η αγριελιά είναι το δέντρο για το οποίο γνωρίζουμε πως βρισκόταν στη Νίσυρο πριν 60.000 χρόνια, καθώς απολιθωμένα φύλλα της έχουν εντοπιστεί σε αντίστοιχης ηλικίας στρώματα στάχτης. Τα περισσότερα δέντρα που υπάρχουν σήμερα στη Νίσυρο είναι φυτεμένα από τους κατοίκους (ελιές, συκιές, αμυγδαλιές, βελανιδιές, αγραμυθιές).

Αξίζει να σημειώσουμε ότι στη Νίσυρο έχουν εντοπιστεί το υποείδος *ammophilon* του είδους *Limonium graecum* και ένα νέο είδος, η *Campanula nisyrina*.

### 2.2.3. Δίκτυο NATURA

Όλο το νησί και οι νησίδες που το περιβάλλουν είναι ενταγμένα στο Δίκτυο NATURA 2000 (GR4210032 NISOS NISYROS KAI NISIDES) συνολικής έκτασης 4.730,82 εκτάρια. Επιπλέον έχει χαρακτηριστεί και ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους ενώ μια έκταση περίπου 16.100 στρ. στα βόρεια του νησιού έως το κέντρο, αποτελεί καταφύγιο άγριας ζωής.

### 2.2.4. Γεωλογικά στοιχεία

Από γεωλογική άποψη σύμφωνα με τον «Άτλαντα των Γεωλογικών Μνημείων του Αιγαίου», οι παρακάτω περιοχές αποτελούν γεωλογικά μνημεία:

1. Μαξιλαραειδείς λάβες Σπηλιανής
2. Στρώματα ηφαιστειακής τέφρας Κυράς – Λάβες Εμπορειού
3. Μετακαλδερικοί ηφαιστειακοί θόλοι Νικειών
4. Υδροθερμικοί κρατήρες
5. Απολιθωμένη χλωρίδα<sup>14</sup>

### 2.2.5. Μετεωρολογικά Στοιχεία

Η Νίσυρος κυριαρχείται από BBA ενδιάμεσους έως δυνατούς ανέμους (~ 18 μίλια/ώρα ή 4,5 μποφόρ), βόρειους και NNΔ ενδιάμεσους ανέμους (~ 15.6 μίλια/ώρα ή 4,1 μποφόρ και 12.1 μιλίων/ώρα ή 3,4 μποφόρ αντιστοίχως) και σπάνιους ανέμους διεύθυνσης Α-Δ.8

Από τα αναλυτικά μετεωρολογικά στοιχεία που έχουν συλλεχθεί από την ΕΜΥ από το Μετεωρολογικό σταθμό της Κω προκύπτει ότι :

1) Ως προς την θερμοκρασία η μικρότερη μέση ελάχιστη εμφανίζεται το μήνα Φεβρουάριο (8,32 °C) με μέση απόλυτη ελάχιστη θερμοκρασία τους 2,75 °C ενώ η μεγαλύτερη μέση μέγιστη θερμοκρασία εμφανίζεται το μήνα Ιούλιο (30,67 °C) με μέση απόλυτη μέγιστη θερμοκρασία τους 35,75 °C.

2) Ως προς τα κατακρημνίσματα θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μέσο ύψος βροχής είναι 559,54 χιλιοστά. με τον μήνα Δεκέμβριο να εμφανίζεται με το μεγαλύτερο μέσο μηνιαίο ύψος βροχής τα 121,96 χιλιοστά.. Ο Ιανουάριος είναι ο μήνας με το υψηλότερο μέγιστο ημερήσιας βροχής (134,90 χ.) ενώ παράλληλα παρουσιάζει τις περισσότερες ημέρες βροχής (11,32) και τις περισσότερες ημέρες με καταιγίδα (3,77).

3) Ως προς τους ανέμους οι επικρατούντες άνεμοι είναι Βόρειοι με μέσο ετήσιο αριθμό ημερών που εμφανίζουν ένταση άνω των 8 μποφόρ τις 17,96, από αυτές οι περισσότερες εμφανίζονται από το Δεκέμβριο έως το Μάρτιο (11,85 ημέρες).

## 2.3. Πολιτισμικό περιβάλλον

### 2.3.1. Μυθολογικά στοιχεία

**Γενέθλιος μύθος της Νίσυρου είναι ο μύθος του Πολυβώτη:** Σύμφωνα με τον Απολλόδωρο ο Πολυβώτης κυνηγημένος μεσοπέλαγα από τον Ποσειδώνα φτάνει στην Κω. Αλλά και εκεί ο Ποσειδών αρπάζει ένα κομμάτι από το νησί και το έριξε επάνω τον. Είναι το νησάκι που ονομάζεται Νίσυρος. Περίπου το ίδιο επαναλαμβάνει και ο Στράβωνας στα Γεωγραφικά του, όταν αναφέρεται στη Νίσυρο: «Θεωρούν τη Νίσυρο κομμάτι από την Κω. Λένε και το μύθο πως ο Ποσειδών καταδίωκε ένα γίγαντα, τον Πολυβώτη, έσπασε με την τρίαινά του κομμάτι από τη



Κω και το έριξε επάνω του, οπότε δημιουργήθηκε από το βλήμα η Νίσυρος και έχει από κάτω της το γίγαντα».

Μύθος που αποκαλύπτει ότι οι πρόγονοι μας γνώριζαν πως η Νίσυρος είναι ένα ηφαιστείο και ότι τα πετρώματά της είναι παρόμοια με αυτά της νοτιοδυτικής Κω. Γνώριζαν ή διαισθάνονταν επίσης ότι οι συχνοί τοπικοί σεισμοί, που συνοδεύονται από κρότους και θόρυβο και ταλαιπωρούσαν το νησί από εκείνα τα χρόνια, είναι συνυφασμένοι με το μηχανισμό γένεσης του νησιού. Η εγκλωβισμένη ενέργεια του λιωμένου πετρώματος και τον υπέρμετρο ατμού κάτω από τη Νίσυρο μετασφραγίζεται στο γίγαντα Πολυβώτη, που στενάζει και τραντάζεται φυλακισμένος στα σπλάχνα της. Αυτό που μπορούμε να υποθέσουμε με σιγουριά είναι πως χρειάστηκαν μερικές εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια υποθαλάσσιας ηφαιστειακής δράσης, ώσπου η πρώτη κορυφή του νησιού να αναδυθεί από τα νερά του Αιγαίου.

### 2.3.2. Ιστορικά και Πολιτιστικά στοιχεία

Η Νίσυρος έχει μια μακρά ιστορία. Στο νησί έχουν καταγραφεί ίχνη νεολιθικής κατοίκησης από την 5η χιλιετία π.Χ..

Έχει αρκετά θεσμοθετημένα μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους με σημαντικότερα:

- τον αρχαιολογικό χώρο Μανδρακίου, ο οποίος περιλαμβάνει το αρχαίο τείχος στο Παλαιόκαστρο,
- την περιοχή του αρχαίου λιμένος και λείψανα υστερο ρωμαϊκής περιόδου στη θέση του σύγχρονου οικισμού του Μανδρακίου,
- το Κάστρο της Ιπποτοκρατίας, το Μοναστήρι της Παναγίας της Σπηλιανής, λείψανα παλαιοχριστιανικών βασιλικών στις θέσεις Κήποι, το νεκροταφείο, το Σκαλί, τον λόφο Κριό και την περιοχή Δάλι
- τον αρχαιολογικό χώρο Πάλλων Νισύρου,
- τον αρχαιολογικό χώρο του Άργους

Επίσης, το Μανδράκι, ο Εμπορείός, οι Πάλοι και τα Νικειά της Νισύρου έχουν χαρακτηριστεί Ιστορικοί Διατηρητέοι Τόποι (άρθρο 52 του Ν1469/1950 & Υπουργική Απόφαση 1018/45813/24-6-81, ΦΕΚ 455/Β/3-8-81)



Ωστόσο πέραν του αρχαιολογικού ενδιαφέροντος που έχει το νησί, η ιδιαιτερότητα του ως νησί - ηφαιστείο είναι αυτό που χαρακτηρίζει τον πολιτιστικό του χαρακτήρα. Για την ανάδειξη του ηφαιστείου της Νισύρου έχει ιδρυθεί το Ηφαιστειολογικό Μουσείο της Νισύρου στα Νικειά καθώς και το Ηφαιστειολογικό Παρατηρητήριο Νισύρου στον Εμπορείο.

Στο νησί επίσης λειτουργούν τα παρακάτω μουσεία:

- Το Λαογραφικό Μουσείο Νισύρου,
- Το Αρχαιολογικό Μουσείο
- Το Εκκλησιαστικό Μουσείο
- Το Νομισματικό Μουσείο
- Το Σπίτι του Αγίου Νικήτα
- Η Δημοτική Πινακοθήκη

Ο γενέθλιος μύθος του νησιού σε συνδυασμό με την μακραίωνη και πολυκύμαντη ιστορία του που έχει σαν αφετηρία του τον πρώτο προελληνικό λαό που κατοίκησε στη Νίσυρο, τους Πελασγούς (με γενάρχη τους τον Πελασγό, γιος τον Δία και της Νιόβης) και εν συνεχεία τους Κάρες, τους Κρήτες (με τα πλούσια στοιχεία επίδρασης από τον μινωικό πολιτισμό), τους Φοίνικες (1500 - 800 π.Χ.), τους Βυζαντινούς, τους Οθωμανούς, και τους Φράγκους έως τη συμμετοχή τους στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες μέχρι και σήμερα, συγκροτούν μια εξαιρετικά πλούσια ιστορία που αξίζει να διασωθεί και να προβληθεί.

## 2.4. Δημογραφικά στοιχεία και Απασχόληση

### 2.4.1. Εξέλιξη πληθυσμού

Ο μόνιμος πληθυσμός του νησιού σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ανέρχεται σε **1.008** κατοίκους.

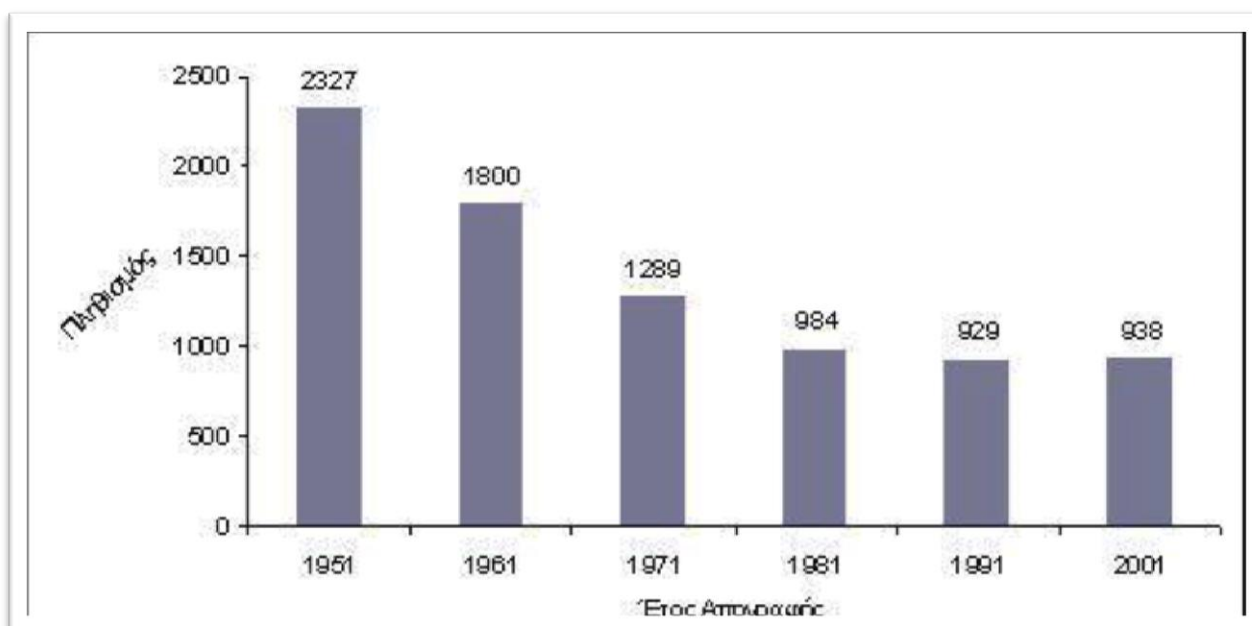
Πίνακας 2.4.1: Μόνιμος πληθυσμός 2001-2011 / ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

	2001	2011
<b>ΝΙΣΥΡΟΣ</b>	<b>948</b>	<b>1.008</b>
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	188.506	190.988
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	298.462	308.975

Η εξέλιξη του πληθυσμού από το έτος 1951 έως το 2011 φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2.4.2: Εξέλιξη πληθυσμού 1951-2011 Πραγματικός Πληθυσμός / ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011
<b>ΝΙΣΥΡΟΣ</b>	<b>2.327</b>	<b>1.800</b>	<b>1.289</b>	<b>984</b>	<b>929</b>	<b>948</b>
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	121.480	123.021	121.017	145.071	163.476	190.071
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	247.439	222.980	207.354	233.529	257.481	302.686



Μετά το τέλος του 19ου αιώνα ο πληθυσμός της Νισύρου ήταν περίπου 5.000 όταν άρχισε να έχει μια πολύ έντονη μείωση **καθώς οι κάτοικοι στράφηκαν προς τη μετανάστευση**, αρχικά προς Αλεξάνδρεια, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη και αργότερα προς την Αμερική. Αρκετοί επίσης, μετά το 1930, αρχίζουν να συρρέουν στην Αθήνα. Η εξέλιξη του πληθυσμού βάσει των απογραφών 1951-2011 δείχνει μια συνεχή μείωση του πληθυσμού μέχρι και το 1981 όπου ο πληθυσμός σταθεροποιείται στα σημερινά περίπου επίπεδα με μια μικρή τάση αύξησης.

Πίνακας 2.4.3 : Ηλικιακή δομή του πληθυσμού

Ομάδες ηλικιών	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
0-14	67	75	142
15-24	74	46	120
25-64	321	245	566
65 και άνω	81	99	180
<b>Σύνολο</b>	<b>543</b>	<b>465</b>	<b>1.008</b>

Σύμφωνα με τον πίνακα 2.4.3, το 26% του πληθυσμού είναι μικρότερο των 24 ετών, όσο δηλαδή και του μέσου όρου της χώρας (25,5%), ενώ ο πληθυσμός άνω των 65 ετών είναι 17,8% του συνόλου που είναι λίγο μικρότερος από το μέσο όρο της χώρας (19,5%). Άρα ο πληθυσμός δεν θεωρείται γερασμένος σε σχέση με τον μέσο όρο της Ελλάδας .

## 2.4.2. Απασχόληση

Η διάρθρωση της απασχόλησης του πληθυσμού κατά τομέα φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 2.4.4. Αριθμός απασχολούμενων κατά τομέα

	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	Νέοι, Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο	ΣΥΝΟΛΟ
<b>Νίσυρος</b>	<b>30</b>	<b>77</b>	<b>209</b>	<b>59</b>	<b>375</b>
Νομός Δωδεκανήσου	4.616	13.394	55.994	8.332	82.336
Περιφέρεια Ν. Αιγαίου	9.854	25.529	80.932	12.425	128.740

Τα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή του 2001, όπως φαίνονται στον πίνακα 2.4.4, δείχνουν ένα σαφή προσανατολισμό της τοπικής οικονομίας προς τον τριτογενή τομέα αφού 55% του πληθυσμού με οικονομική δραστηριότητα απασχολείται σε αυτόν, ακολουθώντας την τάση του Νομού όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι 68%. Ωστόσο από στοιχεία της ίδιας πηγής μόλις το 12% αυτού του πληθυσμού απασχολείται σε τουριστικά επαγγέλματα έναντι 23% του νομού Δωδεκανήσου. Ο δευτερογενής τομέας είναι ενισχυμένος έναντι του μέσου όρου του νομού (20% στη Νίσυρο, 16% στη Δωδεκάνησο) και αυτό οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη εξορυκτικής δραστηριότητας στη Νησίδα Γυαλί αλλά και στις κατασκευές.

Ο πρωτογενής τομέας σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα (απογραφή 2001), απασχολεί **30 κατοίκους που αντιστοιχεί στο 8% του απασχολούμενου πληθυσμού έναντι του 5% στο Νομό Δωδεκανήσου**. Τα στοιχεία αυτά δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από τα στοιχεία που αντλήθηκαν από τη βάση δεδομένων του ΟΣΔΕ 2012, μέσα από τα οποία φαίνεται ότι στη Νίσυρο κατατέθηκαν 31 αιτήσεις Ενιαίας Ενίσχυσης εκ των οποίων οι 13 αιτούνται και ενίσχυση εξισωτικής αποζημίωσης. Η εξισωτική αποζημίωση χορηγείται σε κατά κύριο επάγγελμα αγρότες/ κτηνοτρόφους και άρα το συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι οι κάτοικοι που αντλούν τουλάχιστον το 25% του εισοδήματός τους από την γεωργία είναι μόλις 13.

## 2.5. Υποδομές

### 2.5.1. Μεταφορές – συγκοινωνία

Παρά το έντονο ανάγλυφο και τις γοργές διακυμάνσεις του, η πρόσβαση είναι δυνατή σχεδόν σε κάθε περιοχή του νησιού. Το οδικό δίκτυο του Δήμου αποτελείται από τον κύριο οδικό άξονα μήκους 20χλμ. περίπου, που ενώνει τους οικισμούς μεταξύ τους και είναι ασφαλτοστρωμένος, από το δευτερεύον δίκτυο, μήκους περίπου 28χλμ., και από αγροτικές οδούς – χωματόδρομους – μήκους περίπου 48χλμ.

Εκτός από το ικανοποιητικό οδικό δίκτυο, υπάρχουν **δεκάδες μονοπάτια που οδηγούν σε κάθε γωνιά του νησιού**. Σε αυτό ενδεχομένως να συντέλεσε η ανάγκη πρόσβασης στις χιλιάδες αναβαθμίδες που υπάρχουν στο σύνολο σχεδόν του νησιού, αλλά και στο δίκτυο που σχηματίζουν αυτές μεταξύ τους.

Η Νίσυρος είναι ένα από τα λεγόμενα νησιά της «**άγονης γραμμής**» του Αιγαίου. Νησιά δηλαδή με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και προβληματική σύνδεση με τα υπόλοιπα νησιά και την ηπειρωτική Ελλάδα. Η συχνότητα ακτοπλοϊκής σύνδεσης της Νισύρου με το λιμάνι του Πειραιά περιορίζεται σε 2 την εβδομάδα ενώ η διάρκεια του ταξιδιού είναι περίπου 13 ώρες. Το οχηματαγωγό Παναγία Σπηλιανή εκτελεί δρομολόγια από Νίσυρο για Κω και Καρδάμaina Κω καθημερινά εξυπηρετώντας τους κατοίκους του νησιού για μετάβαση στη Κω και επιστροφή αυθημερόν. Επίσης ένα ταχύπλοο καταμαράν συνδέει την Νίσυρο με τη Ρόδο, Κω, Τήλο και Χάλκη δύο φορές την εβδομάδα.

Δεν διαθέτει αεροδρόμιο, ενώ το μικρό λιμάνι της στο Μανδράκι δεν μπορεί να εξυπηρετήσει ικανοποιητικά την ασφαλή μετάβαση επιβατών και αγαθών αφού συχνά **πλήττεται από ΒΔ ανέμους και μένει εκτός λειτουργίας**. Υπάρχει σε λειτουργία Λιμενικός σταθμός ενώ η διαχείριση του λιμένα ανήκει στο Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Κω.

Εγκαταστάσεις υποδοχής μικρότερων σκαφών και σκαφών αναψυχής υπάρχουν σε διάφορες περιοχές περιμετρικά του νησιού και συγκεκριμένα:

- Στα Λουτρά όπου υπάρχει και αλιευτικό καταφύγιο

- Στους Πάλους όπου υπάρχει η μαρίνα

Πίνακας 2.5.1 : Συχνότητα δρομολογίων ακτοπλοϊκής σύνδεσης με άλλα λιμάνια

ΛΙΜΑΝΙΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΩΝ	
	ΟΧΗΜΑΤΑΓΩΓΟ	ΤΑΧΥΠΛΟΑ
ΡΟΔΟΣ	2	2
ΚΩΣ	6	2
ΚΑΡΔΑΜΑΙΝΑ ΚΩ	4	0
ΤΗΛΟΣ	2	2
ΣΥΜΗ	1	0
ΧΑΛΚΗ	0	2
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	2	0
ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ	2	0
ΑΣΤΥΠΑΛΛΑΙΑ	1	0
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	2	0

Τους θερινούς μήνες μικρά τουριστικά ημερόπλοια μεταφέρουν τουρίστες από την Κω, τα Καρδάμαινα και την Κέφαλο και επιστρέφουν το απόγευμα της ίδιας ημέρας, αντίστοιχα.

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η κίνηση επιβατών στο λιμάνι της Νισύρου. Η μεγάλη αύξηση της κίνησης που παρατηρείται κατά τους μήνες Μάιο έως Σεπτέμβριο οφείλεται στην δραστηριοποίηση των ημερήσιων τουριστικών πλοιαρίων τα οποία μηνιαίως μεταφέρουν από 6000 επιβάτες (Μάιος) έως και 15000 (Αύγουστος).

Πίνακας 2.5.2 : Κίνηση Λιμένα Νισύρου

ΜΗΝΕΣ	ΕΠΙΒΙΒΑΣΗ	ΑΠΟΒΙΒΑΣΗ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	813	794
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	769	661
ΜΑΡΤΙΟΣ	985	855
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	1545	1386
ΜΑΙΟΣ	7267	7134
ΙΟΥΝΙΟΣ	10493	10543
ΙΟΥΛΙΟΣ	13419	13671
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	18903	18438
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	10512	10343
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	4964	4947
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1275	1132
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1107	1003
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>72.052</b>	<b>70.907</b>

## 2.5.2. Ύδρευση - Άρδευση

Η ιδιομορφία της Νισύρου έγκειται στη γεωλογική δομή της που προκαλεί επιβάρυνση των υπόγειων αλλά πολλές φορές και επιφανειακών νερών λόγω της ύπαρξης θειούχων ηφαιστειακών πετρωμάτων και ορυκτών.

Οι προσπάθειες των κατοίκων για την ανεύρεση πόσιμου νερού έχουν εγκαταλειφθεί όπως γίνεται εμφανές από την απουσία πηγαδιών στο σύνολο της έκτασης του νησιού. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 40 παραδοσιακά πηγάδια (λειτουργούν μόνο 4) στην περιοχή του χωριού Μανδράκι. Αυτά τα πηγάδια είναι συγκεντρωμένα στο κέντρο του χωριού και το νερό των πηγαδιών αυτών χρησιμοποιείται για το πότισμα των περιβολιών. Στο υπόλοιπο του νησιού καταγράφηκαν περίπου 7 πηγάδια τα οποία είναι εγκαταλελειμμένα και τα περισσότερα είναι πλέον ξερά. Οι κάτοικοι του νησιού έχουν κατασκευάσει πολυάριθμες δεξαμενές συλλογής

βρόχινου νερού σε όλη την έκταση του νησιού οι οποίες χρησιμοποιούνται για την άρδευση μικρής έκτασης καλλιεργειών.

Μία κύρια λιμνοδεξαμενή συλλογής βρόχινου νερού κατασκευάστηκε από το Υπουργείο Γεωργίας το 2003 στην περιοχή Ελληνικά , στο ανατολικό-βορειοανατολικό τμήμα του νησιού η οποία εγκαταλείφθηκε από την πρώτη στιγμή λόγω τεχνικών αστοχιών. Ο τύπος της λιμνοδεξαμενής είναι εξωποτάμιος με ακάλυπτη μεμβράνη και τροφοδοτείται από δύο υδροληψίες όμβριων υδάτων. Έχει ωφέλιμο όγκο 78.000 m<sup>3</sup> και παρά το γεγονός ότι έχει κατασκευαστεί για να εξυπηρετήσει αρδευτικές και υδρευτικές ανάγκες, η θέση που υπέδειξε η μελέτη δεν έχει ιδιαίτερο γεωργικό ενδιαφέρον.

Μικρότερα έργα υποδομής συλλογής υδάτων είναι :

- Δεξαμενή από σκυρόδεμα στη θέση Παλιόκαμπος, χωρητικότητας 100 m<sup>3</sup> με λεκάνη συλλογής όμβριων υδάτων επιφάνειας 150 m<sup>2</sup>. Επίσης κατασκευάστηκαν δύο ποτίστρες σε απόσταση 300 μ. μεταξύ τους που συνδέονται με σωλήνα διαμέτρου 32εκ.
- Δεξαμενή από σκυρόδεμα στη θέση Καψάλα-Σωτηρία, χωρητικότητας 80 m<sup>3</sup> με λεκάνη συλλογής όμβριων υδάτων και παρακείμενης ποτίστρας.

Όσον αφορά τις οικιακές ανάγκες, σε κάθε σπίτι παρατηρείται και από μία δεξαμενή συλλογής βρόχινου νερού χωρητικότητας 10-15 m<sup>3</sup> νερού η οποία τροφοδοτείται **σε εβδομαδιαία προγραμματισμένη βάση και με νερό από την μονάδα αφαλάτωσης του νησιού η οποία παράγει περίπου 700 m<sup>3</sup> αφαλατωμένου νερού την ημέρα.** Κάθε οικισμός έχει δεξαμενές νερού που τροφοδοτούνται από υδροφόρες του δήμου με αφαλατωμένο νερό από τη μονάδα αφαλάτωσης.

### 2.5.3. Υποδομές Τηλεπικοινωνιών και Ενέργειας

Στο νησί δεν υπάρχει αυτόνομος σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ( ο υπάρχον είναι σε εφεδρεία ) και εξυπηρετείται από αυτόν της Κω με εγκατεστημένη ισχύ 60500 Kw.

Επίσης στο νησί δεν υπάρχει μονάδα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας ωστόσο υπάρχει ένα ισχυρό γεωθερμικό πεδίο στην περιοχή Λακκί το οποίο δεν μπορεί να αξιοποιηθεί λόγω των μεγάλων περιβαλλοντικών επιπτώσεων που θα προκαλέσει στο νησί. Η Δημοτική αρχή και οι κάτοικοι είναι ενάντια στην εκμετάλλευση του πεδίου. Στόχος είναι η αξιοποίηση των γεωθερμικών πεδίων χαμηλής ενθαλπίας για την παραγωγή πόσιμου νερού και τη χρήση της στον πρωτογενή τομέα.

Οι τηλεπικοινωνίες που υπάρχουν στη Νίσυρο ικανοποιούν τις απαιτήσεις του νησιού, ενώ έχουν ήδη εγκατασταθεί από τον Δήμο εφαρμογές τηλεματικής υψηλών απαιτήσεων όπως αυτή της “Teleheart” για αντιμετώπιση καρδιολογικών περιστατικών με εφαρμογή τηλεϊατρικής.

### 2.5.4. Υποδομές Υγείας και Εκπαίδευσης

Στη Νίσυρο λειτουργεί πολυδύναμο ιατρείο στο οποίο έχει εγκατασταθεί και σύστημα αντιμετώπισης καρδιολογικών περιστατικών με τηλεϊατρική.

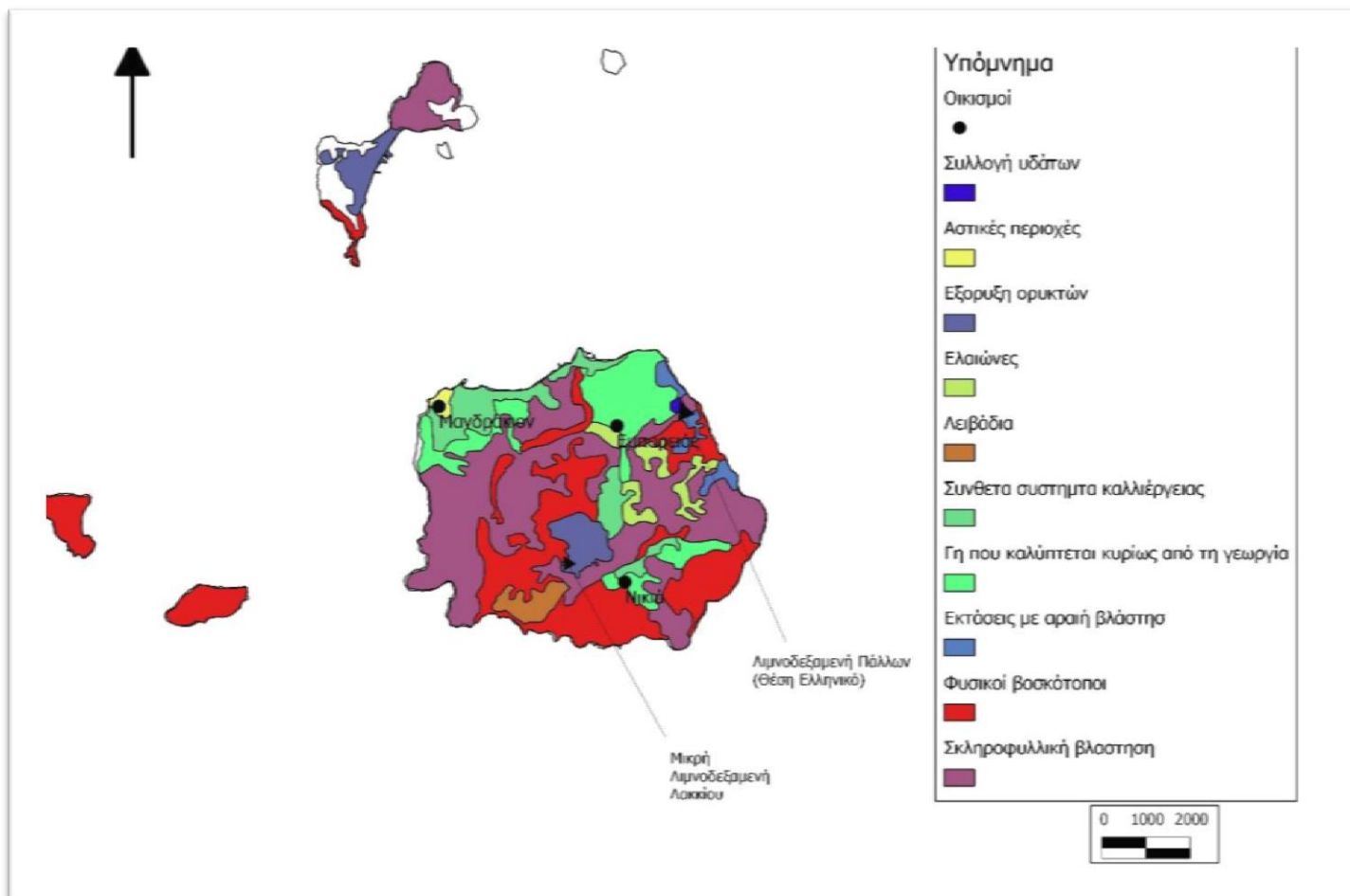
Στο νησί της Νισύρου όσον αφορά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση λειτουργούν Νηπιαγωγείο, Δημοτικός Παιδικός Σταθμός, ένα Δημοτικό σχολείο, ενώ στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση υπάρχει ένα γυμνάσιο και λύκειο. Σημαντική συμβολή στον τομέα της εκπαίδευσης έχει η ύπαρξη του ηφαιστείου και η ίδρυση του Ηφαιστειολογικού μουσείου και του Ηφαιστειολογικού Παρατηρητηρίου όπου πέρα των εκπαιδεύσεων που γίνονται σε τοπικό επίπεδο, πραγματοποιούνται επισκέψεις από φοιτητές διαφόρων Πανεπιστημίων.

## 2.6. Οικονομικά στοιχεία

### 2.6.1. Πρωτογενής τομέας

Στο νησί της Νισύρου ο πρωτογενής τομέας, ακολουθεί το μοντέλο που επικρατεί και στα υπόλοιπα μικρά νησιά της Δωδεκανήσου, δηλαδή φθίνουσα παραγωγή αγροτικών προϊόντων, εγκατάλειψη γεωργικών εκτάσεων, μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις ως επί των πλείστων οικιακής οικονομίας και εκτατικής μορφής κτηνοτροφία.

Εικόνα 2.6.1: Χάρτης Corine 2000



### ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με το χάρτη CORINE 2000 (εικόνα 2.6.1) οι γεωργικές εκτάσεις εντοπίζονται κυρίως στα βόρεια (Μανδράκι, Εμπορείος) και κεντρικά του νησιού (περιοχή Λακκί). Η νότια πλευρά του νησιού καλύπτεται κυρίως από φυσικούς βοσκότοπους με μια μικρή έκταση χαρακτηρισμένη ως λιβάδι στα νότιο -νοτιοδυτικά του νησιού. Στο υπόλοιπο του νησιού υπάρχει σκληροφυλλική βλάστηση (κυρίως φρυγανώδης βλάστηση). Από τα στοιχεία του πίνακα 2.6.1, ο οποίος αφορά τις χρήσεις γης (Απογραφή ΕΣΥΕ 2001) φαίνεται ότι η γεωργική έκταση και η έκταση σε αγρανάπαυση καταλαμβάνει το 36,2% της επιφάνειας με έκταση 17.700 στρ. Παρά το μεγάλο μέγεθος της γεωργικής γης είναι αξιοσημείωτο ότι μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου διαπιστώνει ότι το 1947 η έκταση αυτή ήταν πολύ μεγαλύτερη και ξεπερνούσε το 60%

της ολικής επιφάνειας του νησιού. Ωστόσο από στοιχεία του Ετήσιου Στατιστικού Δελτίου της ΕΣΥΕ για το έτος 2008 η καλλιεργήσιμη έκταση εκτιμάται σε 1.850 στρ. ενώ ακόμα λιγότερη είναι η έκταση που δηλώνεται στο Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Εκμεταλλεύσεων (ΟΣΔΕ 2012) όπου οι δηλωμένες εκτάσεις καλύπτουν μόλις 559,8 στρ. (Πίνακας 2.6.2)

Χρήσεις	Νήσος Νίσυρος		Ν. Δωδεκανήσου	
	Έκταση (στρ.)	Κατανομή (%)	Έκταση (στρ.)	Κατανομή (%)
Καλλιεργούμενη γη και αγραναπαύσεις	17.700	36,20	765.900	28,32
Βοσκότοποι	6.700	13,70	520.400	19,25
Δάση	17.600	35,99	1.200.500	44,40
Λοιπές εκτάσεις	6.900	14,11	217.200	8,03
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>48.900</b>	<b>100</b>	<b>2.704.000</b>	<b>100</b>

Εάν φιλτράρουμε όλα τα παραπάνω σχετικά με την καλλιεργήσιμη γη, συμπεραίνουμε ότι:

- η Νίσυρος διαθέτει μια μεγάλη έκταση γεωργικής γης (17.700 στρ) κυρίως σε μορφή αναβαθμίδων, που όμως σήμερα το μεγαλύτερο μέρος είναι εγκαταλελειμμένο.
- Η υφιστάμενη έκταση καλλιεργήσιμης γης είναι λιγότερο από 2.000 στρ. και το μεγαλύτερο μέρος αυτής (περίπου 75%) αφορά δεντρώνες και ελαιώνες εκτακτικής μορφής, σχεδόν εγκαταλελειμμένους.
- Μόνο μια έκταση μόλις 560 στρ. φαίνεται να ανήκει σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ασκούν την γεωργική δραστηριότητα πιο εντατικά χωρίς ωστόσο να θεωρούνται συστηματικές καλλιέργειες και αφορά κυρίως μικρούς λαχανόκηπους, δεντρώνες οικογενειακού τύπου (περιβόλια) γύρω από τους οικισμούς και σιτηρά.

	ΔΔ Νικειών	ΔΔ Εμπορειού	ΔΔ Μανδρακίου	Σύνολο Νησιού
Ζωοτροφές	31	20,7	138,1	189,8
Ελαιώνες	3,8	100,6	39,7	144,1
Σε καλή γεωργική κατάσταση	1,7	47	9,5	58,2
Κηπευτικά		13,3		13,3
Πατάτα		11		11
Οσπριοειδή		49,3		49,3
Καρποί με κέλυφος		3		3
Λοιπά σιτηρά		91,1		91,1
<b>Σύνολο</b>	<b>36,5</b>	<b>336</b>	<b>187,3</b>	<b>559,8</b>

Τα σημαντικότερα γεωργικά προϊόντα του νησιού είναι **ελαιόλαδο, σύκα, φραγκόσυκα, σταφύλια** και λίγα **αμύγδαλα** εκ των οποίων τα σύκα και τα αμύγδαλα κατά το παρελθόν (πριν την δεκαετία του 60) πωλούνταν σε εμπόρους της Σύμης και της Αθήνας.

Ιστορική πηγή που αναφέρεται στα **αμύγδαλα της Νισύρου**, τα χαρακτηρίζει ως «νυχάτα», τα οποία ήταν εύθραυστα με απλή πίεση των νυχιών και ήταν το **κατεξοχήν εξαγωγίμο προϊόν της Νισύρου**. Η ίδια πηγή αναφέρει πως και τα **σύκα** του νησιού ήταν περίφημα αφού οι Οθωμανοί αποκαλούσαν την Νίσυρο ως Νησί των Σύκων «Ιντζιρλί».

Στο νησί υπάρχουν επίσης πολλές αγραμυθίες από τις οποίες παλιότερα παρήγαγαν γραμυθέλαιο, βελανιδιές από όπου τα βελανίδια εξαγόταν για την βυρσοδεψία. Επίσης την μεγαλύτερη έκταση των αναβαθμίδων κάλυπταν **αμπελώνες με βρώσιμα και οινοποιήσιμα σταφύλια**.



### **Ελαιοκαλλιέργεια**

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ελαιοκομικού Μητρώου στη Νίσυρο υπάρχουν 8 ελαιοπαραγωγοί με 32 ελαιοτεμάχια που καλύπτουν έκταση 120 στρ. ενώ ο αριθμός των ελαιόδεντρων είναι 500. Τα στοιχεία αυτά δεν διαφέρουν κατά πολύ από αυτά που υπάρχουν στο ΟΣΔΕ 2012 (144 στρ.) ωστόσο εκτιμάται ότι οι ελαιώνες που υφίστανται στο νησί προσεγγίζουν την έκταση που υπάρχει στον Στατιστικό Δελτίο της ΕΣΥΕ δηλαδή 365 στρ. αν συνυπολογιστούν και αυτοί οι ελαιώνες που δέχονται ελάχιστες καλλιεργητικές φροντίδες ή καμία.

Στη Νίσυρο δεν υπάρχει ελαιοτριβείο και οι καλλιεργητές μεταφέρουν τον ελαιόκαρπο σε ελαιοτριβεία της Κω για την ελαιοποίησή του. Από το 1900 μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 80 λειτουργούσαν στο νησί έως και 11 παραδοσιακά ελαιοτριβεία (5 στο Μανδράκι, 3 στο Εμπορειό και 3 στα Νικειά) τα οποία σταδιακά σταμάτησαν να λειτουργούν. Πολλοί από αυτούς τους μύλους άλεθαν και αγραμυθιές από όπου παρήγαγαν αγραμυθέλαιο. Ο Δήμος έχει ξεκινήσει διαδικασίες για εγκατάσταση ελαιοτριβείου στο νησί.

Η φθίνουσα εξέλιξη της ελαιοκαλλιέργειας οφείλεται στην πολυέξοδη μεταφορά του ελαιοκάρπου στην Κω για την παραγωγή ελαιολάδου.

### **Κηπευτικά**

Η Νίσυρος δεν έχει να επιδείξει κάτι ιδιαίτερο στο τομέα των κηπευτικών, κυρίως λόγω υψηλού ελλείμματος σε αρδευτικό νερό. Περιμετρικά των οικισμών υπάρχουν μικρά αγροτεμάχια (0,5 έως 1 στρ.) των οποίων οι αρδευτικές ανάγκες υποστηρίζονται από μικρές δεξαμενές συλλογής βρόχινου νερού. Σε αυτά καλλιεργούνται κηπευτικά για κάλυψη των οικογενειακών αναγκών.

Όσο αφορά την καλλιέργεια της πατάτας, αυτή περιορίζεται σε Φθινοπωρινή - Χειμερινή και καλύπτει μια έκταση που ετησίως δεν ξεπερνά τα 13 στρ. (ΟΣΔΕ 2012 και ΕΣΥΕ 2008).

### **Αμπελουργία**

Για το νησί της Νισύρου είναι καταγεγραμμένα στο Αμπελουργικό Μητρώο μόλις 3 στρ. με 1 καλλιεργητή, ενώ υπάρχουν και μικροί αμπελώνες οικογενειακής μορφής που δεν είναι καταχωρημένοι στο αμπελουργικό μητρώο με έκταση, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ 22 στρ.

Αν και η αμπελουργία σε οργανωμένη μορφή τα τελευταία χρόνια είναι σχεδόν ανύπαρκτη, **κρύβει υψηλή υπεραξία** αν συνυπολογιστούν οι εξής παράγοντες:

- Έχει σημαντική ιστορία στο νησί αφού ένα μεγάλο μέρος των αναβαθμίδων καλλιεργούνταν με αμπέλια
- Η ποικιλία Μαυροθήρικο που πρόσφατα έχει ενταχθεί στο αμπελουργικό δυναμικό του Νομού είναι ποικιλία που βρέθηκε στη Νίσυρο και καλλιεργήθηκε στο Ινστιτούτο Αμπέλου. Το κρασί που παράχθηκε είχε εξαιρετικές ιδιότητες. Σήμερα καλλιεργείται στη Ρόδο για οίνο ΠΟΠ αλλά και στην Κω ως ΠΓΕ με πολύ καλά αποτελέσματα.
- Το ηφαιστιογενές έδαφος του νησιού προσφέρεται για την καλλιέργεια της αμπέλου έχοντας μάλιστα ως λαμπρό παράδειγμα αυτό της Σαντορίνης.

Επιπλέον στο νησί παράγεται η «Κουκουζίνα», προϊόν απόσταξης στέμφυλων (τα κούκουζα), ενώ υπάρχουν ιστορικές αναφορές για τα περίφημα καζάνια της Νισύρου.

### **Δεντροκομία**

Όπως και οι άλλοι τομείς της γεωργίας έτσι και η δεντροκομία ακολούθησε τα τελευταία χρόνια μια φθίνουσα πορεία που καταλήγει σήμερα να έχει εξαιρετικά περιορισμένη έκταση που ανέρχεται σε 140 στρ. και αποτελείται κυρίως από συκιές, αμυγδαλιές και αχλαδιές,

διάσπαρτες στην περίμετρο αγροτεμαχίων, χωρίς καμιά συστηματική φροντίδα. Όσον αφορά τις αμυγδαλιές, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν στο νησί μονάδες παραγωγής σουμάδας, δεν αξιοποιούνται τα τοπικά αμύγδαλα, γιατί οι όσοι αμυγδαλώνες έχουν απομείνει είναι εγκαταλελειμμένοι χωρίς καμιά συστηματική καλλιέργεια και με προσανατολισμό την οικογενειακή κατανάλωση.

Η μη ύπαρξη συστηματικών δέντρων οφείλεται στην ανεξέλεγκτη βόσκηση, στο υψηλό έλλειμμα αρδευτικού νερού, και την σύγχρονη κοινωνική δομή του νησιού (εγκατάλειψη γεωργικού επαγγέλματος).

## **ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ**

Η διάρθρωση του ζωικού πληθυσμού έχει την ιδιαιτερότητα σε σχέση με άλλα νησιά της Δωδεκανήσου να εμφανίζει ασυνήθιστα υψηλό πληθυσμό βοοειδών. Οι υπόλοιποι κλάδοι ζωικής παραγωγής ακολουθούν αναλογίες και συστήματα που κυριαρχούν και στα υπόλοιπα μικρά νησιά της Δωδεκανήσου. Οι βοσκότοποι είναι κυρίως ιδιωτικοί και μόνο 1.940 στρ. είναι δημοτικοί. Δεν υπάρχει στο νησί σχέδιο και σύστημα διαχείρισης των βοσκοτόπων, οι οποίοι σύμφωνα με την μελέτη βοσκοϊκανότητας του 2003 είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένοι. Αν και δεν αναφέρονται στο μητρώο Κτηνιατρικής αριθμός χοίρων, από στοιχεία που αντλήθηκαν από τοπικούς φορείς (αγροφύλακας, Δήμος), εκτιμάται ότι υπάρχουν στο νησί περίπου 280 χοίροι. Το 2017 άρχισε να λειτουργεί στο νησί Δημοτικό σφαγείο για αιγοπρόβατα. Ο Δήμος καταβάλλει προσπάθειες να επεκταθεί η λειτουργία του και στα βοοειδή.

### **Βοοτροφία**

Οι εκμεταλλεύσεις εκτροφής βοοειδών είναι στο σύνολο τους περίπου στους 7, με 515 βοοειδή. Ο αριθμός αυτός είναι αρκετά μεγάλος για το μέγεθος του νησιού, ενώ η πυκνότητα βοοειδών ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο είναι η μεγαλύτερη στα Δωδεκάνησα (12,5 ζώα/ τ.χλμ).

Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι λόγω της μη ύπαρξης κτηνιάτρου στο νησί, αλλά και των δυσκολιών της τακτικής επικαιροποίησης του ζωικού κεφαλαίου στο μητρώο, εκτιμάται ότι ο αριθμός των βοοειδών είναι μικρότερος και υπολογίζεται ότι δεν ξεπερνά τα 300 ζώα. (Αγροφύλακας, Δήμος Νισύρου). Η μείωση των ζώων οφείλεται κυρίως στην έλλειψη σφαγείου και στο υψηλό κόστος μεταφοράς ζώων στο σφαγείο της Κω, που καθιστά μη βιώσιμη την βοοτροφία. Επιπλέον, εκτιμάται ότι η μείωση των ζώων μπορεί να οφείλεται και στην σφαγή ζώων από τους ίδιους τους κτηνοτρόφους.

Το μεγαλύτερο μέρος των ζώων είναι ελευθέρως βοσκής, ενώ τους χειμερινούς μήνες υποστηρίζονται από ζωοτροφές παραγόμενες στο νησί αλλά κυρίως εισαγόμενες από γειτονικά νησιά (Κως, Ρόδος).

Παρά το γεγονός ότι στο νησί δεν υπάρχει σφαγείο που να υποστηρίζει σφαγή μεγάλων ζώων, ο βασικός προσανατολισμός των εκμεταλλεύσεων είναι η κρεατοπαραγωγή. Τα ζώα μεταφέρονται στο σφαγείο της Κω, όπου σφάζονται και διατίθενται στην τοπική αγορά της Κω και της Νισύρου. Η παραγωγή μοσχαρίσιου κρέατος είναι εξαιρετικής ποιότητας, λόγω του τρόπου διατροφής (ελευθέρως βοσκής), της ιδιαίτερης χλωρίδας και της μηδαμινής εκμετάλλευσης γάλακτος. Η παραγωγή γάλακτος και η τυροκόμιση γίνεται σε πολύ μικρή κλίμακα και διατίθεται μόνο για οικογενειακή κατανάλωση.

### **Αιγοπροβατοτροφία**

Οι εκμεταλλεύσεις εκτροφής αιγοπροβάτων είναι στο σύνολο τους περίπου 15, εκ των οποίων η πλειονότητα (12) είναι μικρές εκμεταλλεύσεις (από 11 έως 150 αιγοπρόβατα) και οι οποίες

διαθέτουν το 40% των συνολικών ζώων του νησιού. Το υπόλοιπο 60% των αιγοπροβάτων ανήκει στις 5 μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις με αποκλειστική κατεύθυνση την παραγωγή κρέατος.

Σύμφωνα με μελέτη βοσκοϊκανότητας που εκπονήθηκε το 2003, προτάθηκε η μείωση των αιγών ώστε αυτές να μη ξεπερνάνε τις 1.625. Στο νησί έχει εφαρμοστεί το Πρόγραμμα εκτατικοποίησης κατά την περίοδο 2004-2005 όπου επετεύχθη η μείωση του ζωικού πληθυσμού σύμφωνα με τα στοιχεία του Κτηνιατρικού Μητρώου. Ωστόσο για την αειφορία των βοσκοτόπων απαιτείται όχι μόνο η μείωση του αριθμού των ζώων που εκτρέφονται από αυτούς αλλά και η ορθή διαχείριση αυτών (διάρκεια βόσκησης, μετακίνηση κοπαδιών, οριοθέτηση κτλ) κάτι που δεν πραγματοποιείται σήμερα.

Ο προσανατολισμός της αιγοπροβατοτροφίας είναι η παραγωγή κρέατος στο σφαγείο της Νισύρου και η διάθεση τους κυρίως στην τοπική αγορά. Η ελάχιστη τυροκόμιση, που γίνεται με παραδοσιακά μέσα και τεχνικές, είναι για οικογενειακή κυρίως κατανάλωση.

Τα **παραδοσιακά τυριά** που φτιάχνονται στην Νίσυρο είναι

- τυρί της τυργιάς (τυρί εμπλουτισμένο με κατακάθια του κρασιού που μένουν στο βαρέλι),
- «άρμης»
- «μυζήθρα»
- «σακκουλιαστή»
- «πρωτόγαλα»

### **Μελισσοκομία**

Σύμφωνα με στοιχεία της Δ/σης Αγροτικής Οικονομίας, στη Νίσυρο δραστηριοποιείται μόνο ένας μελισσοκόμος με 204 μελίσσια. Πέραν αυτού, στη μελισσοκομία, δραστηριοποιούνται και άλλοι κάτοικοι της Νισύρου για ιδιοκατανάλωση. Εκτιμάται ότι ο αριθμός κυψελών στο νησί δεν ξεπερνά τις 300. Η μεγάλη έκταση και ποικιλία σε φρυγανώδη βλάστηση, ενδείκνυται για την περεταίρω ανάπτυξη της μελισσοκομίας, ιδιαίτερα στη περιοχή των κρατήρων (Ραμμός – Λακκί) όπου λόγω της ιδιαιτερότητας των εδαφολογικών και μικροκλιματικών συνθηκών υπάρχει μεγάλος πληθυσμός Ερείκης (*Erica manipuliflora*) και Θυμαριού (*Thymus capitatus*). Τα περισσότερα μελίσσια μεταφέρονται στο νησί της Τήλου, ενώ τους χειμερινούς μήνες ακολουθείται η μέθοδος της τροφοδοσίας των μελισσιών.

Το μέλι που παράγεται είναι κυρίως θυμαρίσιο και ανθόμελο και η παραγωγή εκτιμάται σε 5 τόνους ετησίως. Στο νησί επίσης έχει ιδρυθεί μελισσοκομικός σύλλογος με 22 ιδρυτικά μέλη ο οποίος σήμερα δεν δραστηριοποιείται.

### **ΑΛΙΕΙΑ**

Στη Νίσυρο δραστηριοποιούνται δύο (2) επαγγελματίες αλιείς, με 2 (2) επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη παράκτιας αλιείας, μικρού μεγέθους και περιορισμένων αλιευτικών δυνατοτήτων και η ενασχόληση των κατοίκων με την αλιεία είναι περιορισμένη. Ο αριθμός των ερασιτεχνικών σκαφών ανέρχεται στα είκοσι (20) περίπου σκάφη. Στα αλιευτικά πεδία που εκτείνονται στην ευρύτερη περιοχή της Νισύρου δραστηριοποιούνται και επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη (μηχανότρατες), από άλλα νησιά (Κάλυμνο, Κω). Τα αλιευτικά πεδία του νησιού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες είναι πόλος έλξης για του ερασιτέχνες αλιείς.

Έγιναν στο παρελθόν προσπάθειες για την ίδρυση και τη δημιουργία χερσαίας μονάδας υδατοκαλλιέργειας, σε συνδυασμό με εκμετάλλευση της γεωθερμίας με σκοπό την καλλιέργεια γαρίδας, αλλά δεν ευοδώθηκαν.

Η νήσος Νίσυρος διαθέτει και ένα μικρό **αλιευτικό καταφύγιο στα Λουτρά**.

Οι ποσότητες και το είδος αλιευμάτων που διατίθενται στην νήσο Νίσυρο είναι συνάρτηση τόσο του εποχιακού χαρακτήρα τους όσο και της τουριστικής κίνησης. Τους καλοκαιρινούς μήνες, και ιδίως από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο διευρύνεται το εμπορικό κανάλι των άμεσων πωλήσεων των αλιευμάτων σε εστιατόρια και ξενοδοχεία.

Δραστηριότητες που σχετίζονται με την τυποποίηση και μεταποίηση αλιευτικών προϊόντων σε εμπορική κλίμακα δεν υφίστανται στο νησί, παρότι σε επίπεδο οικιακής οικονομίας εφαρμόζεται η παραγωγή παραδοσιακών αλίπαστων και άλλων ιχθυοπαρασκευασμάτων.

### 2.6.2. Δευτερογενής Τομέας

Στη Νίσυρο λειτουργούν δύο μονάδες παραγωγής **σουμάδας**. Οι μονάδες αυτές παρασκευάζουν σουμάδα από αμύγδαλα προερχόμενα από την ηπειρωτική Ελλάδα και την Τουρκία. Η ποσότητα της πρώτης ύλης που χρησιμοποιούν οι μονάδες για την παραγωγή σουμάδας φθάνει ετησίως τα 1000 κιλά αμύγδαλο. Παρασκευάζουν επίσης τριανταφυλλάδα, κανελλάδα, βυσσινάδα, γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, κάππαρη και λιαστή τομάτα. Τα προϊόντα τους διατίθενται κυρίως σε τοπικό επίπεδο, αν και τα τελευταία χρόνια έχουν επεκταθεί και στα γειτονικά νησιά (Κω, Ρόδο).

Στο νησί λειτουργούν 2 κρεοπωλεία και 2 αρτοποιεία.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί η δραστηριότητα της ΛΑΒΑ Μεταλλευτικής & Λατομικής στην εξόρυξη **κίσσηρης (ελαφρόπετρας)** στο νησί Γυαλί. Τα έσοδα που αποκομίζει η Δημοτική αρχή πλησιάζουν το 1.000.000 € ετησίως. Επιπλέον, με σκοπό την αποκατάσταση του λατομείου, δημιουργήθηκε ένα φυτώριο με περισσότερα από 2.200 φυτά, με είδη, όπως πεύκα, βελανιδιές, συκιές, κυπαρίσσια και ακακίες. Η κατασκευή του φυτωρίου ξεκίνησε το 2009, και η πρώτη φύτευση έγινε τον Μάρτιο του 2010.

Το 2017 ήλθε στην κυριότητα του Δήμου το Ανατολικό τμήμα της Νησίδας Γυαλί που ανήκε στο δημόσιο. Στο τμήμα αυτό λειτουργεί λατομείο περλίτη από την εταιρία «Περλίτες Αιγαίου» με έσοδα προς τον Δήμο που φθάνουν τις 200.000 € ετησίως.

### 2.6.3. Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας είναι αρκετά ανεπτυγμένος στο νησί της Νισύρου με κυρίαρχες δραστηριότητες αυτές του τουρισμού.

#### Τουρισμός

Ο τουρισμός στο νησί είναι κυρίως εποχιακός και εκδηλώνεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι επισκέπτες στη Νίσυρο, εποχιακοί και ημερήσιοι, ξεπερνούν τους 100.000 ετησίως. Η δυναμικότητα σε κλίνες είναι λιγότερες από 300 οι οποίες κατανέμονται σε 4 ξενοδοχεία και 27 μονάδες μικρών καταλυμάτων (πίνακας 2.6.3). Για την κάλυψη των αναγκών σε κλίνες λειτουργεί παράλληλα και ο Δημοτικός Ξενώνας. Στο νησί παρουσιάζεται κυρίως ο συνεδριακός τουρισμός που τα τελευταία χρόνια έχει θέσει τις βάσεις για την επιτυχή συνέχισή του και ο ιαματικός ή θεραπευτικός τουρισμός ο οποίος παραμένει ενεργός ακόμα και σήμερα παρά το γεγονός ότι δεν ανθεί όπως συνέβαινε κατά το παρελθόν. Τα τελευταία χρόνια κάνει την

εμφάνισή του στη Νίσυρο ο γεωτουρισμός και ο περιπατητικός τουρισμός στα πλαίσια του εναλλακτικού τουρισμού.

Πίνακας 2.6.3: Ξενοδοχειακές Μονάδες και Μικρά καταλύματα

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ****	0	0	0
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ****	0	0	0
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ***	1	20	37
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ **	3	53	105
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ *	0	0	0
ΜΙΚΡΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	37	71	150
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>41</b>	<b>144</b>	<b>292</b>

Πηγή : Ομοσπονδία Ενοικιαζόμενων Δωματίων Δωδεκανήσου και Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Νισύρου που αποτελεί και πόλο έλξης τουριστών είναι ότι πρόκειται για ένα **νησί ηφαίστειο** και μάλιστα το νεότερο μεγάλο ενεργό ηφαίστειο του Αιγαίου, προσδίδοντας ένα πολυδιάστατο γεωλογικό ενδιαφέρον του χώρου για τον επισκέπτη.

Είναι ένας μοναδικός γεώτοπος και ένα διατηρητέο μνημείο της φύσης. Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί και η μεγάλη βιοποικιλότητα του νησιού προσφέρεται για περιπατητικό τουρισμό. Πάνω από 40 μονοπάτια θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ιδιαίτερου γεωλογικού ή φυσιολατρικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος εκ των οποίων τα περισσότερα διατηρούνται σε καλή κατάσταση ή έχουν πρόσφατα αποκατασταθεί και έχουν ικανοποιητική σήμανση.

Οι άφθονες θερμές πηγές είναι ένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Νισύρου. Σε πολλά σημεία κατά μήκος των ακτών του νησιού αναβλύζει ζεστό νερό, σε θερμοκρασίες που κυμαίνονται από 30 έως 61 βαθμούς.

Στη Νίσυρο απαντώνται 4 θερμές πηγές, 2 στην βόρεια ακτογραμμή και 2 στη νότια ακτογραμμή του νησιού. Χαρακτηρίζονται από θερμοκρασίες περί τους 40-60°C και υψηλή αλατότητα λίγο μικρότερη από εκείνη του θαλασσινού νερού. Η τροφοδοσία τους και η άνοδος του νερού στην επιφάνεια γίνεται μέσω των κύριων ρηγμάτων του νησιού που έχουν διεύθυνση κατά προσέγγιση ΒΔ-ΝΑ και ΒΑ-ΝΔ. Εκτιμάται ότι το νερό τους αποτελεί μίγμα θαλασσινού νερού με το γεωθερμικό ρευστό του ανώτερου ορίζοντα.

Η θερμότερη πηγή βρίσκεται στη θέση Αυλάκι εντός των ανδρειτικών λαβών. Αποτελείται από αναβλύσεις παράκτιες και υποθαλάσσιες θερμοκρασίας 58-61°C με συνεχή ροή αναπυσσόμενες σε μήκος 350 μέτρων κατά μήκος της ακτογραμμής. Η παροχή εκτιμάται ως σημαντική. Παλαιότερα τα θερμά νερά είχαν χρησιμοποιηθεί για λουτροθεραπείες εντός οικήματος με λουτήρες.

Στον όρμο Λευκός στη Νοτιοδυτική ακτή του νησιού εμφανίζεται ανάβλυση θερμού νερού σημακά με θερμοκρασία 47°C. Στη βόρεια ακτή του νησιού και στη θέση Λουτρά Μανδρακίου αναβλύζει μέσα από τους τόφους και την κίσηρη θερμό νερό σημαντικής παροχής και θερμοκρασίας 46-47°C, το οποίο διοχετεύεται στους λουτήρες των Δημοτικών Λουτρών Μανδρακίου, τα οποία λειτουργούν από το 1872. Επίσης υπάρχουν σημαντικές υποθαλάσσιες διαφυγές του νερού. Η θερμή πηγή φημίζεται για τις θεραπευτικές της ιδιότητες στις ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, δερματικές παθήσεις και παθήσεις του κυκλοφοριακού συστήματος.

Η τέταρτη θερμή πηγή βρίσκεται κοντά στο χωριό Πάλοι. Αναβλύζει από τις αλουβιακές αποθέσεις με θερμοκρασία 39-40°C και αναπτύσσεται σε 100 περίπου μέτρα κατά μήκος της

ακτογραμμής. Εκεί λειτουργούσε θεραπευτικό κέντρο από το 1895 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1930, τα γνωστά «Λουτρά Παντελίδη». Σήμερα έχουν αναστηλωθεί τα παλαιά λουτρά, δεν είναι όμως ακόμη έτοιμα να λειτουργήσουν.

Υπόθερμες Πηγές απαντώνται στο Μανδράκι, τους Πάλους και το ανατολικό τμήμα του νησιού. Χαρακτηρίζονται από χαμηλή περιεκτικότητα σε διαλυμένα άλατα με κύριο ανιόν είτε το χλώριο είτε το  $\text{HCO}_3^-$ . Η θερμοκρασία τους μετρήθηκε ως 18-25 °C.

Πέραν των θερμών πηγών, στη Νίσυρο υπάρχουν πλήθος θέσεις όπου αναδύεται θερμός ατμός. Δύο από αυτές τις θέσεις χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν ως φυσικές σάουνες (θέση Πυριά, οικισμός Εμπορειού).

Στον χώρο της εστίασης δραστηριοποιούνται 41 επιχειρήσεις (ΕΣΥΕ 2005) εκ των οποίων οι περισσότερες όπως και τα καταλύματα βρίσκονται στο βόρειο τμήμα του νησιού όπου λόγω του λιμανιού υπάρχει μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη.

### 3. ANALΥΣΗ SWOT

Προκειμένου να αποτυπωθεί η στρατηγική του προγράμματος αλλά και στη συνέχεια η ανάλυση των δράσεων, παρατίθεται Πίνακας ανάλυσης SWOT

Ισχυρά Σημεία	Αδυναμίες
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Διατήρηση στον χρόνο της φυσιολογικής και του χαρακτήρα της περιοχής παρέμβασης</li><li>2. Πλούσιοι φυσικοί πόροι (ΑΠΕ, ιαματικές πηγές, γεωθερμία, κλπ.)</li><li>3. Υψηλό φυσικό απόθεμα με επίκεντρο το ηφαίστειο</li><li>4. Πλούσια πολιτιστική κληρονομιά</li><li>5. Πλούσια βιοποικιλότητα. Το έδαφος λόγω της ηφαιστιογενούς του προέλευσης θεωρείται ιδιαίτερα γόνιμο και με υψηλό βαθμό υδατοχωρητικότητας, και μπορεί να παράγει υψηλής ποιότητας προϊόντα)</li><li>6. Το μικροκλίμα ιδιαίτερα στη περιοχή εντός της καлдέρας λόγω των υψηλών θερμοκρασιών εδάφους, ευνοεί την καλλιέργεια φυτών ευαίσθητων σε χαμηλές θερμοκρασίες ή πρώιμων προϊόντων</li><li>7. Η ύπαρξη του μεγάλου πλήθους αναβαθμιδων μπορεί να αποτελέσει ενεργή γεωργική γη για καλλιέργειες με χαμηλές απαιτήσεις σε γονιμότητα. Μεγάλες εκτάσεις φρυγανώδους βλάστησης και η ιδιαιτερότητα της χλωρίδας στο νησί με υψηλούς πληθυσμούς ερείκης και θυμαριού προσδίδουν κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη της μελισσοκομίας.</li><li>8. Ο ανθρώπινος παράγοντας ως πόρος είναι διαθέσιμος προς αξιοποίηση στον πρωτογενή τομέα αφού δεν θεωρείται γερασμένος σε σχέση με τον μέσο όρο της Ελληνικής επικράτειας.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Νησιωτικότητα – Περιορισμένη σύνδεση με διοικητικά και οικονομικά κέντρα.</li><li>2, Υψηλό έλλειμμα νερού</li><li>3. Έλλειψη γεωργικής δραστηριότητας</li><li>4. Ανεπάρκεια υποδομών κυρίως στις μεταφορές</li><li>5. Μικρός βαθμός αξιοποίησης των πόρων</li><li>6. Κυριαρχία του ημερήσιου τουρισμού</li><li>7. Έλλειψη / ανεπάρκεια μονάδων επεξεργασίας / μεταποίησης των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων</li></ol>

## Ευκαιρίες

1. Το αυξημένο ενδιαφέρον παγκοσμίως για τον ιαματικό τουρισμό.
2. Οι σημαντικές προοπτικές του νησιού για την ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού και υποδομών μικρής κλίμακας.
2. Η ύπαρξη τεχνολογίας για μικρής κλίμακας μεταποιητικές μονάδες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μικρών νησιών όπως της Νισύρου. (ελαιοτριβείο, τυροκομείο)
3. Το αυξημένο ενδιαφέρον για τις Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
4. Το αυξημένο ενδιαφέρον για τα τοπικά προϊόντα με υψηλής διατροφική αξία και ποιότητα
5. Η δυνατότητα αξιοποίησης ποικίλων χρηματοδοτικών πηγών (ΕΕ, εθνικό ΠΔΕ, ΚΑΠ 2014-2020 κλπ.)
6. Η ευνοϊκή μεταχείριση μικρών νησιών κάτω των 3.100 κατοίκων σε προγράμματα ενισχύσεων.
7. Η αυξημένη μοριοδότηση περιοχών που ανήκουν σε περιοχές NATURA 2000 για ένταξη τους σε προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος ( αναβαθμίσεις, βιολογική γεωργία κλπ)
8. Η προτεραιότητα που δίνεται σε μικρά νησιά του Αιγαίου για διάθεση δικαιωμάτων φύτευσης οινοποιήσιμων αμπελώνων και η ένταξη αυτών σε χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα Αναδιάρθρωσης και μετατροπής Αμπελώνων. Η ενίσχυση οινοποιήσιμων αμπελώνων ΠΓΕ/ΠΟΠ από το πρόγραμμα ενίσχυσης Μικρών Νησιών Αιγαίου Πελάγους. Το ίδιο πρόγραμμα ενισχύει την καλλιέργεια της πατάτας, την μελισσοκομία, τα βρώσιμα φασόλια κτλ.
9. Η μικρή απόσταση από την Κω μπορεί να αποτελέσουν ευκαιρία για την Νίσυρο να διαθέσει ποιοτικά προϊόντα.
10. Τα κοινά χαρακτηριστικά που έχει η Νίσυρος με την Σαντορίνη η οποία έχει αποκτήσει τεράστια φήμη για τα αγροτικά προϊόντα ποιότητας και για τον άψογο συνδυασμό τους με τον τουρισμό, μπορεί να αποτελέσει για την Νίσυρο ευκαιρία ανάδειξης των δικών της προϊόντων παρουσιάζοντας τα κοινά στοιχεία (ηφαιστειο, έδαφος, τοπικές ποικιλίες, παράδοση), εφαρμόζοντας όμοιες πρακτικές προώθησης, και δημιουργώντας επιχειρηματικές ή και θεσμικές συνεργασίες με την Σαντορίνη.

## Απειλές

1. Η οικονομική κρίση και οι αδύναμες κοινωνικές παροχές (εκπαίδευση, υγεία) ενέχουν κίνδυνο μετανάστευσης νέων ανθρώπων σε μεγαλύτερα νησιά ή στο εξωτερικό.
2. Η ύφεση στο χώρο της ακτοπλοΐας και η μη θεσμοθέτηση μεταφορικού ισοδύναμου στα νησιά, αποτελεί κίνδυνο περαιτέρω απομόνωσης της Νισύρου με συνέπειες και στην τροφοδοσία με είδη πρώτης ανάγκης αλλά και στον τουρισμό.
3. Η περαιτέρω υποβάθμιση των εδαφών από την ανεξέλεγκτη βόσκηση
4. Η υπερβόσκηση, η έλλειψη γεωργικής δραστηριότητας και η μη λήψη μέτρων συντήρησης των αναβαθμίδων θέτει σε υψηλό κίνδυνο τους εδαφικούς πόρους του νησιού οι οποίοι με την κατάρρευση των αναβαθμίδων κινδυνεύουν από διάβρωση.
5. Η αποκλειστική εξάρτηση σε τρόφιμα από περιοχές εκτός του νησιού ενέχει υψηλό κίνδυνο έλλειψης τροφίμων ή εμφάνισης φαινομένων εκτροπής της αγοράς τροφίμων (κερδοσκοπικά φαινόμενα, υψηλές τιμές λόγω έλλειψης ειδών κλπ)
6. Το τουριστικό μοντέλο που έχει υιοθετηθεί από την Ελλάδα, με κυρίαρχα στοιχεία τη θάλασσα, τον ήλιο και την μαζικότητα, μπορεί να αποκλείσει ή να φέρει απώλειες σε είδη τουρισμού που ταιριάζουν στην Νίσυρο (ιαματικός, περιηγητικός, συνεδριακός τουρισμός), με αποτέλεσμα η εξαρτώμενη από τον τουρισμό οικονομία του νησιού να καταρρεύσει, εάν αυτή δεν έχει αγκιστρώσεις και στον πρωτογενή τομέα.



## 4. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

### 4.1. Ανάλυση της Στρατηγικής σε σχέση με την προτεραιοποίηση αναγκών και ευκαιριών

Από την ανάλυση SWOT που προηγήθηκε παρουσιάζεται στη συνέχεια η προτεραιοποίηση των βασικών αναγκών και των ευκαιριών, στην οποία θα στηριχθεί κατ' αρχήν η ανάλυση της στρατηγικής για την περιοχή. Επισημαίνεται ωστόσο ότι το τελικό σχέδιο της στρατηγικής επιδιώκεται να διαμορφωθεί με τη συμβολή όλων των φορέων και κατοίκων της Νισύρου και φιλοδοξεί να έχει την ευρύτερη δυνατή απήχηση. Είναι επομένως σημαντικό να συλλεχθούν όσο το δυνατόν περισσότερες απόψεις εκπροσώπων ή και ενεργών πολιτών για το Στρατηγικό Σχέδιο προκειμένου να ενσωματωθούν κατάλληλα στο τελικό κείμενο.

### ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ	<p>α. άρση στο μέτρο του δυνατού των μειονεκτημάτων της πολυνησιωτικότητας της περιοχής που συνεπάγεται χαρακτηριστικά γεωγραφικής απομόνωσης όπως δυσκολίες πρόσβασης στην περιοχή, ελλείψεις σε υποδομές, δυσκολίες για τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, αλλά και για το σύνολο των κατοίκων της, αντιμετωπίζοντας φαινόμενα περιορισμένης προσβασιμότητας σε υπηρεσίες, διακρίσεων και κοινωνικού αποκλεισμού, οι περιορισμένοι παραγωγικοί πόροι, οι εποχικές διακυμάνσεις της οικονομίας και του ανθρώπινου δυναμικού</p> <p>β. αύξηση του χαμηλού βαθμού αξιοποίησης των τοπικών παραγωγικών πόρων</p> <p>γ. αντιμετώπιση των δημογραφικών ιδιαιτεροτήτων της Νισύρου</p>
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	<p>δ. ανάδειξη των σημαντικών στοιχείων φυσικού, πολιτισμικού και ιστορικού περιβάλλοντος της περιοχής</p> <p>ε. δυνατότητες –σύμφωνα και με το ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού και το ΠΕΠ Ν. Αιγαίου– για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού</p>

### 4.2. Προϋποθέσεις ανάλυσης των δράσεων

Οι δράσεις που θα υλοποιηθούν θα πρέπει να έχουν ως στόχο:

- τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών του νησιού (ανάπτυξη βασικών υποδομών).
- την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας με αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα και υπηρεσίες.
- τον εμπλουτισμό της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος μέσα από την ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και την προώθηση του «τουρισμού εμπειρίας» στηριγμένοι στην ιστορία Νισύρου, και στην διασύνδεση του τουρισμού με την τοπική παραγωγική δραστηριότητα.

- Την ενίσχυση της δημιουργίας θέσεων εργασίας.
- Την προστασία και την ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με έμφαση στο Ηφαίστειο της Νισύρου.
- Την προστασία και αξιοποίηση των φυσικών πόρων (με έμφαση στις ήπιες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας).

Ειδικότερη στόχευση στο σχεδιασμό και εφαρμογή δράσεων θα πρέπει να δοθεί στην αξιοποίηση καινοτομιών τόσο στον τρόπο και τη μεθοδολογία άσκησης και ανάπτυξης των δραστηριοτήτων όσο και στην ενσωμάτωση των επιτευγμάτων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Η διασύνδεση των ειδικών στόχων, των ενδεικτικών δράσεων (τύποι δράσεων) και του τελικού καταλόγου έργων, με την προγραμματική δομή του ΠΕΠ Ν αιγαίου αλλά και των λοιπών ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (θεματικοί στόχοι, επενδυτικές προτεραιότητες, ειδικοί στόχοι και δράσεις) θα πραγματοποιηθεί κατά την ανάλυση του παρόντος Επιχειρησιακού Προγράμματος στους άξονες παρέμβασης που αναφέρθηκαν ανωτέρω.

Οι ενδεικτικές δράσεις αποτελούν ενδιάμεσο εργαλείο σχεδιασμού των Δράσεων του Προγράμματος, εξειδικεύουν τους Ειδικούς Στόχους του και δίδουν έμφαση στη μοναδικότητα και στα καινοτόμα χαρακτηριστικά του οράματος και της στρατηγικής του. Η ανάλυση των ενδεικτικών δράσεων οδηγεί σε Έργα (Πράξεις) τα οποία θα καθορίσουν την ωρίμανση και την αναλυτική κοστολόγηση των παρεμβάσεων

Σε ότι αφορά τη χωρική διάσταση, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην χωρική ανάπτυξη της περιοχής θα επιτρέψει:

- Να υπάρξει ενιαίος σχεδιασμός και όλες οι ενέργειες να εξυπηρετούν έναν κοινό στόχο
- Να εξασφαλιστεί στην πράξη η συνεργασία των Διαρθρωτικών Ταμείων, του Αναπτυξιακού προγράμματος ειδικού σκοπού και άλλων χρηματοδοτικών μέσων ώστε να αποδειχθούν στο άμεσα ορατό τοπικό επίπεδο τα οφέλη από την κοινή παρέμβαση τους και να δημιουργηθεί τοπική ικανότητα σχεδιασμού, συνεργασίας, διαχείρισης.
- Να συνδυαστούν οι παρεμβάσεις στους ανθρώπινους πόρους και στην καινοτομία με τρόπο ώστε να εξασφαλίζονται οι συνέργιες στην παραγωγική ανασυγκρότηση, στην απόκτηση ανταγωνιστικότητας και στην καταπολέμηση της ανεργίας.
- Να υπάρξει προτεραιοποίηση εκείνων των ενεργειών και επενδύσεων που αντιμετωπίζουν τις πλέον οξυμένες χρόνιες ανάγκες και αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών, κοινωνικών, πολιτιστικών δυνατοτήτων
- Να εξασφαλίζεται ότι οι επιπτώσεις των οριζόντιων πολιτικών στο τοπικό επίπεδο είναι τέτοιες ώστε να μην αναλώνονται σπάνιοι πόροι και να μην προκαλούνται μη αντιστρέψιμες ανισότητες με υπέρογκο κόστος για την εκ των υστέρων εξισορρόπηση τους.
- Να συνδυαστεί η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική με τη στρατηγική της Έξιπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ν Αιγαίου η οποία χαρακτηρίζεται από έντονη χωρική διάσταση.

### 4.3. Παρουσίαση των Στρατηγικών Στόχων

Ο βασικός στρατηγικός στόχος του Προγράμματος είναι η «**ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΞΙΟΒΙΩΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΥ**» δηλαδή μια βιώσιμη, ήπια, οικολογική και διαφοροποιημένη ανάπτυξη, στηριγμένη στην αξιοποίηση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων, με αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής, με σεβασμό στο ιδιαίτερο περιβάλλον της και με ανάδειξη του ιδιαίτερου πολιτιστικού και επιστημονικού στοιχείου που διαθέτει.

Η λογική της στρατηγικής που αναπτύσσεται μέσω του Προγράμματος δομείται στα ακόλουθα επίπεδα:

- Σε **Στρατηγικούς Στόχους** (Σ.Σ.), οι οποίοι εκφράζουν, εξειδικεύουν και εξασφαλίζουν την ολοκληρωμένη προσέγγιση και υλοποίηση των προτεινόμενων παρεμβάσεων.
- Σε **Άξονες Παρέμβασης** (Α.Π.), οι οποίοι εξειδικεύουν τη στρατηγική του Προγράμματος και συμπυκνώνουν τις γενικές κατευθύνσεις των παρεμβάσεων που σχεδιάζονται μέσα από το Επιχειρησιακό Σχέδιο του Προγράμματος.
- Σε **Δράσεις** οι οποίες εξειδικεύουν τους Στρατηγικούς Στόχους και προσανατολίζονται στην υλοποίησή τους.

Η Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη της Νισύρου που επιδιώκεται με το παρόν Πρόγραμμα αναμένεται να εξυπηρετηθεί μέσω παρεμβάσεων που θα καλύπτουν τους ακόλουθους επτά (7) Στρατηγικούς Στόχους (ΣΣ), όπως αυτοί αναλύονται σε επί μέρους Ειδικούς Στόχους (ΕΣ):

---

#### **ΣΣ1. Ενίσχυση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων και διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στην καινοτομία, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην ερευνητική / επιστημονική δραστηριότητα, με ειδικούς στόχους:**

---

- ΕΣ1.1 Ανάπτυξη, εμπλουτισμός, προβολή του τουριστικού προϊόντος με στόχο την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού
- ΕΣ1.2 Προστασία και ανάπτυξη της τοπικής πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής. Καινοτομία στην αγροδιατροφή.
- ΕΣ1.3 Αξιοποίηση αποτελεσμάτων Έρευνας και Τεχνολογίας για την ανάπτυξη καινοτόμου οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας.
- ΕΣ1.4 Ανάπτυξη των επιστημονικής ερευνητικής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας με έμφαση στους τομείς της γεωλογίας, των ΑΠΕ, της ισόρροπης βιώσιμης ανάπτυξης και της νησιωτικότητας.

---

#### **ΣΣ2. Προστασία / ανάδειξη του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος του νησιού – αποδοτική χρήση των πόρων, με ειδικούς στόχους:**

---

- ΕΣ2.1 Ολοκλήρωση των υποδομών ύδρευσης και των μονάδων αφαλάτωσης
- ΕΣ2.2 Ολοκλήρωση των υποδομών αποχέτευσης υγρών αποβλήτων
- ΕΣ2.3 Ολοκλήρωση της επεξεργασίας των στερών αποβλήτων
- ΕΣ2.4 Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος
- ΕΣ2.5 Προστασία και ανάδειξη των χώρων ιδιαίτερου φυσικού κάλους και πολιτιστικής κληρονομιάς (με έμφαση στο ηφαίστειο και το Πελασγικό τείχος)

---

### ΣΣ3. Αξιοποίηση των ΑΠΕ / εξοικονόμηση ενέργειας

---

- ΕΣ3.1 Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων και των εγκαταστάσεων για την εξοικονόμηση ενέργειας.
  - ΕΣ3.2 Ανάπτυξη αξιοποίηση των ΑΠΕ, και διάχυσή τους στην οικονομική δραστηριότητα
  - ΕΣ3.3 Μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης μέσω της χρήσης πράσινου εξοπλισμού και της ανάπτυξης πράσινων τεχνολογιών
- 

### ΣΣ 4: Ανάσχεση των φυσικών κινδύνων και καταστροφών.

---

- ΕΣ4.1 Έργα αντιπλημμυρικής / αντιπυρικής προστασίας και προστασίας από την διάβρωση των ακτών.
  - ΕΣ4.2 Προστασία της βιοποικιλότητας και του ανάγλυφου στο νησί
- 

### ΣΣ 5. Βιώσιμες μεταφορές τόσο για την εξωτερική πρόσβαση στο νησί όσο και για την εσωτερική μετακίνηση

---

- ΕΣ5.1 Βελτίωση / αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών του νησιού.
  - ΕΣ5.2 Ολοκλήρωση και βελτίωση του εσωτερικού οδικού δικτύου.
  - ΕΣ5.3 Ανάπτυξη υποδομών και δράσεων για εναλλακτικές υπηρεσίες μεταφορών
- 

### ΣΣ 6. Ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης

---

- ΕΣ6.1 Ανάπτυξη, βελτίωση, εκσυγχρονισμός των κοινωνικών υποδομών σε υγεία-πρόνοια και εκπαίδευση.
  - ΕΣ6.2 Προσέλκυση εργαζομένων και διαρκής αναβάθμιση / εξέλιξη των δυνατοτήτων τους.
  - ΕΣ6.3 Ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας
  - ΕΣ6.4 Προστασία των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων και αντιμετώπιση φαινομένων κ
- 

Στους παραπάνω Στρατηγικούς Στόχους συμβάλλουν οριζόντια δράσεις Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών και ειδικότερα<sup>2</sup>:

---

### ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 7 (ΟΡΙΖΟΝΤΙΟΣ): Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας.

---

- ΟΣ7.1 Χρήση ΤΠΕ για την προστασία του περιβάλλοντος και τον περιορισμό των επιπτώσεων των οικονομικών δραστηριοτήτων
  - ΟΣ7.2 Τεχνολογίες ΤΠΕ για τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών
  - ΟΣ7.3 Οργανωμένα προβολή του πολιτιστικού και τουριστικού προϊόντος με τη χρήση ΤΠΕ
  - ΟΣ7.4 Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε υπηρεσίες μέσω των ΤΠΕ
- 

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται εποπτικά οι 6+1 Στόχοι της Στρατηγικής του Προγράμματος

---

<sup>2</sup> Η ύπαρξη του Πανεπιστημίου Αιγαίου με ακαδημαϊκές μονάδες που σχετίζονται με τις ΤΠΕ, δημιουργεί ευκαιρίες και προοπτικές για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ που θα ικανοποιούν ανάγκες της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας.

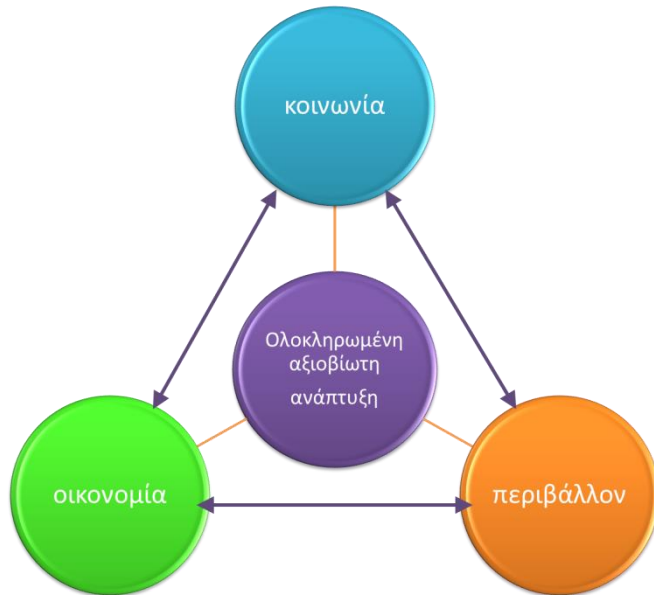


Διαγραμματική απεικόνιση των Στόχων της Στρατηγικής του Προγράμματος

#### 4.4. Άξονες Παρεμβάσεων

Κατευθυντήρια στόχευση για την ανάλυση της στρατηγικής αποτελεί όπως προαναφέρθηκε η «Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη της Νισύρου».

Ως “Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη” έχει οριστεί και τεκμηριωθεί διεπιστημονικά: “η ταυτόχρονα στο



χώρο και το χρόνο κατάλληλη οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και τεχνική/τεχνολογική ανάπτυξη, η οποία θα τελείται πάντα σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στον άνθρωπο και το φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, μέσα στο οποίο αυτός εντάσσεται ειρηνικά και δημιουργικά, ως οργανικό και αναπόσπαστο μέρος του και όχι ως κυρίαρχος, ιδιοκτήτης και εκμεταλλευτής του”.

Η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη

Ανάπτυξη στοχεύει στην ταυτόχρονα, ισότιμα, αρμονικά και ολοκληρωμένα, κάλυψη της

1. οικονομικής,
2. κοινωνικής,
3. πολιτικής,
4. πολιτισμικής,
5. τεχνικής/τεχνολογικής
6. περιβαλλοντικής διάστασης.

Για να επιτευχθεί η παράλληλη και ισόρροπη ανάπτυξη των παραπάνω διαστάσεων η προσπάθεια μπορεί να επικεντρωθεί σε πέντε (5) Άξονες Παρέμβασης:

- ❖ Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού
- ❖ Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων.
- ❖ Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία
- ❖ Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών
- ❖ Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

#### 4.5. Συσχέτιση Αξόνων Παρεμβάσεων με Στρατηγικούς Στόχους

Οι Άξονες Παρέμβασης του Προγράμματος παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.1:

Πίνακας 4.1. Άξονες Παρέμβασης του Προγράμματος

Άξονες Παρέμβασης Στρατηγικής	
ΑΠ1	Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού
ΑΠ2	Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων.
ΑΠ3	Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία
ΑΠ4	Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών
ΑΠ5	Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Οι Στρατηγικοί Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος που αποτυπώνουν την ανάλυση της στρατηγικής παρατίθενται συνοπτικά στον Πίνακα 4.2.

Πίνακας 4.2: Στρατηγικοί Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος

Στρατηγικοί Στόχοι του Προγράμματος	
ΣΣ1	Ενίσχυση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων και διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στην καινοτομία, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην ερευνητική / επιστημονική δραστηριότητα
ΣΣ2	Προστασία / ανάδειξη του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος του νησιού – αποδοτική χρήση των πόρων
ΣΣ3	Αξιοποίηση των ΑΠΕ / εξοικονόμηση ενέργειας
ΣΣ4	Ανάσχεση των φυσικών κινδύνων και καταστροφών
ΣΣ5	Βιώσιμες μεταφορές τόσο για την εξωτερική πρόσβαση στο νησί, όσο και για την εσωτερική μετακίνηση.
ΣΣ6	Ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης
ΟΣ7	Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας.

Στον πίνακα «τύπου μητρώου» που ακολουθεί παρουσιάζεται η συμβολή των Αξόνων Παρέμβασης της Στρατηγικής του Προγράμματος στους Στρατηγικούς Στόχους.

Πίνακας 4.3: Συμβολή των Αξόνων Παρέμβασης της Στρατηγικής ΟΧΕ στους Στρατηγικούς Στόχους

	ΑΠ 1 Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού	ΑΠ 2 Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων	ΑΠ3 Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία	ΑΠ 4 Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών	ΑΠ 5 Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
ΣΣ 1 Ενίσχυση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων και διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στην καινοτομία, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην ερευνητική / επιστημονική δραστηριότητα	✓	✓			
ΣΣ 2 Προστασία / ανάδειξη του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος του νησιού – αποδοτική χρήση των πόρων	✓		✓		
ΣΣ 3: Μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης με αξιοποίηση των ΑΠΕ.		✓	✓		
ΣΣ 4 Ανάσχεση των φυσικών κινδύνων και καταστροφών	✓		✓		
ΣΣ 5: Βιώσιμες μεταφορές τόσο για την εξωτερική πρόσβαση στο νησί, όσο και για την εσωτερική μετακίνηση				✓	
ΣΣ 6: Ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης				✓	✓
ΟΣ7: Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας.	✓	✓	✓	✓	✓



## 5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΞΟΝΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

### 5.1. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 1: Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού

Ο Άξονας Παρέμβασης 1 αφορά τους στρατηγικούς και ειδικούς στόχους και τις δράσεις που συντελούν στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού. Πυρήνας του **φυσικού αποθέματος** μπορεί να θεωρηθεί το **εμβληματικό και ενεργό ηφαίστειο του νησιού**, αλλά και οι **σημαντικές ιαματικές πηγές** που διαθέτει ενώ ως **πολιτιστικό και οικιστικό απόθεμα** οι **αρχαιότητες** και οι γραφικοί και πλούσιοι από την άποψη της λαϊκής αρχιτεκτονικής **οικισμοί του**.

Ο Άξονας Παρέμβασης 1 υλοποιείται μέσω των στρατηγικών στόχων:

*ΣΣ 1 Ενίσχυση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων και διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στην καινοτομία, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην ερευνητική / επιστημονική δραστηριότητα*

*ΣΣ 2 Προστασία / ανάδειξη του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος του νησιού – αποδοτική χρήση των πόρων*

*ΣΣ 4 Ανάσχεση των φυσικών κινδύνων και καταστροφών*

*ΟΣ7: Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας*

Ο **Στρατηγικός Στόχος 1** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 1 μέσω του ειδικού στόχου 1.4:

**Ειδικός Στόχος 1.4: Ανάπτυξη των επιστημονικής ερευνητικής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας με έμφαση στους τομείς της γεωλογίας, των ΑΠΕ, της ισόρροπης βιώσιμης ανάπτυξης και της νησιωτικότητας**

Ο Ειδικός αυτός Στόχος αφορά αφενός στην ανάπτυξη της ερευνητικής και επιστημονικής δραστηριότητας λόγω του φυσικού πλούτου και των ιδιαίτερων γεωλογικών χαρακτηριστικών της Νισύρου αφετέρου στην ανάπτυξη, επεξεργασία και προβολή της λογικής της «ισόρροπης, οικολογικής και αξιοβίωτης ανάπτυξης».

Στον Άξονα Παρέμβασης 1 ο Ειδικός Στόχος 1.4 συμβάλει με δράσεις όπως:

- Δημιουργία θερινών Μεταπτυχιακών μαθημάτων σε συνεργασία με Ελληνικό ή Ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο με θέματα όπως την γεωλογική ιστορία και την εξορυκτική δραστηριότητα,
- Κίνητρα για προσέλκυση πρακτικά ασκούμενων φοιτητών στους τομείς ερευνητικού / επιστημονικού ενδιαφέροντος της Νισύρου (Πολυτεχνείο, Γεωλογικό, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μεταλλειολόγοι για το Γυαλί κλπ).
- Αναβάθμιση του παρατηρητήριου της ηφαιστειακής δραστηριότητας του Εμπορείου.
- Προσέλκυση επιστημονικών συνεδρίων με έμφαση στους τομείς ηφαιστειολογίας, γεωλογίας σεισμολογίας, ενέργειας, περιβάλλοντος

Ο **Στρατηγικός Στόχος 2** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 1 μέσω του ειδικών στόχων 2.4 και 2.5.

## **Ειδικός Στόχος 2.4: Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος**

Ο ειδικός αυτός στόχος περιλαμβάνει τις δράσεις προστασίας, ανάδειξης, αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος του νησιού με ανάπλαση / αναβάθμιση σημαντικών πόλων επισκεψιμότητας ώστε να προστατευθεί και να αναβαθμιστεί το οικιστικό περιβάλλον του νησιού.

Περιλαμβάνονται οι ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Έργα οικιστικής αναβάθμισης στο Μανδράκι: Ανάπλαση παραλιακού μετώπου στο Μανδράκι, που περιλαμβάνει έργα όπως: Διαμόρφωση ακινήτου στην θέση Λίμνες Μανδρακίου, και των σημείων επίσκεψης (πχ αρχαιολογικό μουσείο). Υπογειοποίηση δικτύων ηλεκτρισμού και τηλεπικοινωνιών. Ανάπλαση και αναμόρφωση παρόδιου τμήματος οδού Αγ Νικήτα έως λουτρά Νισύρου..
- Έργα οικιστικής αναβάθμισης στους Πάλους που περιλαμβάνει έργα όπως: Ανάπλαση του παραλιακού μετώπου και της πλατείας στους Πάλους. Κατασκευή και λειτουργία τουριστικού περιπτέρου. Υπογειοποίηση των δικτύων ηλεκτρισμού τηλεπικοινωνιών.
- Έργα οικιστικής αναβάθμισης στη Νικιά: Ανάδειξη του κοινοτικού κτιρίου στη Νικιά. Πλακόστρωση δρόμου από είσοδο έως πλατεία. Διαμόρφωση χώρου πίσω από το Μουσείο.
- Έργα οικιστικής αναβάθμισης στο Εμπορείο: Κατασκευή χώρου στάθμευσης στο Εμπορείο

## **Ειδικός Στόχος 2.5: Προστασία και ανάδειξη των χώρων ιδιαίτερου φυσικού κάλους και πολιτιστικής κληρονομιάς (με έμφαση στο ηφαιστείο) για την διευκόλυνση της προσβασιμότητας και της εμπειρίας των επισκεπτών.**

Αφορά το ηφαιστείο που αποτελεί τον εμβληματικό τόπο τουριστικής αλλά και επιστημονικής έλξης για τη Νίσυρο καθώς και την ανάδειξη χώρων ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Ανάδειξη του μοναδικού τοπίου του ηφαιστείου – Διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου.
- Κατασκευή κέντρου προβολής και αναπαράστασης της ιστορίας του ηφαιστείου, της ιστορίας και του «μύθου της Νισύρου» με χρήση σύγχρονων ΤΠΕ στον περιβάλλοντα χώρο του ηφαιστείου.
- Ενίσχυση της επισκεψιμότητας του ηφαιστείου με χρήση δημοτικής συγκοινωνίας με ηλεκτροκίνητα οχήματα.
- Συντήρηση / ανάδειξη των ιστορικών τειχών του νησιού (Παλαιόκαστρο, Πελασγικό τείχος, Ενετικό τείχος) και δημιουργία δικτύου επισκέψιμων χώρων που αναδεικνύουν την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά της Νισύρου
- Μέτρα προβολής της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Νισύρου που περιλαμβάνει δράσεις όπως τη δημιουργία Φορέα παροχής εκθεσιακών υπηρεσιών με αντικείμενο τη φύση, την τέχνη και τον πολιτισμό.
- Δημιουργία οργανισμού που αφορά τα «ιαματικά πάρκα Ελλάδας»
- Ανακήρυξη της Νισύρου σε Γεωλογικό Πάρκο UNESCO που πέρα από την προστιθέμενη αξία που θα προσδώσει στο τουριστικό προϊόν του νησιού θα αποτελέσει και ασπίδα προστασίας για το περιβάλλον του.

- Προώθηση της σύμπραξης με τα άλλα ηφαιστειακά νησιά (Σαντορίνη, Μήλος, κλπ) για την ανάδειξη των κοινών τους χαρακτηριστικών που βασίζονται στον φυσικό τους πλούτο, την από κοινού προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού που συνδέονται με το ηφαίστειο και των ιδιαίτερων προϊόντων των νησιών αυτών.

Ο **Στρατηγικός Στόχος 4** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 1 μέσω των ειδικού στόχου 4.2:

#### **Ειδικός Στόχος 4.2: Προστασία της βιοποικιλότητας και του ανάγλυφου στο νησί**

Περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Οριοθέτηση, σε συνεργασία με τους κτηνοτρόφους, βοσκοτόπων και θέσπιση κανόνων προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον (βαστάδια, χλωρίδα κλπ.) από την ανεξέλεγκτη κτηνοτροφική δραστηριότητα και την έλλειψη καλλιεργειών
- Πλήρης αποτύπωση της φυτικής βιοποικιλότητας της Νισύρου
- Χαρτογράφηση διαδρομών και σήμανση αυτοφυών φυτών και δέντρων
- Χαρτογράφηση, ταυτοποίηση, αξιοποίηση, βελτίωση και αναπαραγωγή των αυτοχθόνων και μη ποικιλιών.

Τέλος, ο **Στρατηγικός Στόχος 7** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 1 μέσω του ειδικού στόχου 7.3

#### **Ειδικός Στόχος 7.3: Οργανωμένη προβολή του πολιτιστικού και τουριστικού προϊόντος με τη χρήση ΤΠΕ**

Αφορά την οργανωμένη προβολή και ανάδειξη με τη χρήση ΤΠΕ, του βασισμένου στον πλούτο της περιοχής πολιτιστικού και φυσικού αποθέματος

Κατηγορίες δράσεων:

- Προβολή της ιστορίας του ηφαιστείου με την χρήση σύγχρονων μεθόδων αναπαράστασης
- Εικονική αναπαράσταση γεγονότων
- Πλατφόρμες καταγραφής πολιτιστικών εκδηλώσεων
- Ψηφιοποίηση τουριστικών και πολιτισμικών πόρων, διαδρομών, χαρτών κλπ.
- Εφαρμογές οδηγών αρχαιολογικών χώρων: Αναπαράσταση του χώρου όπως ήταν στην αρχαιότητα. και επιπρόσθετα χαρακτηριστικά περιήγησης, πληροφοριών κλπ.
- Εφαρμογές οδηγών μουσείων: Περιηγήσεις, δημοφιλή εκθέματα, χάρτες τοποθεσίας,
- Έκδοση για τα «Νέα του Μουσείου»
- Εφαρμογές αστικών οδηγών για ευέλικτες περιηγήσεις, σημεία ενδιαφέροντος, πληροφορίες για προσφορές και αγορές, ξενοδοχεία. εστιατόρια. εκδηλώσεις κλπ.
- Ανάδειξη παραδοσιακών αρχιτεκτονικών τεχνικών και κτιρίων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας μέσω ΤΠΕ

### **5.2. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 2: Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων**

Ο Άξονας Παρέμβασης 2 αφορά στην **ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας** με τη σχεδιασμένη, συνδυασμένη, αξιοποίηση όλων των παραγωγικών δυνατοτήτων του νησιού ώστε να επιτευχθεί μια οικονομική ανάπτυξη **σταθερή και βιώσιμη, ήπια και οικολογική, ισόρροπη, καινοτόμα και**

**διαφοροποιημένη**, αποφεύγοντας το μοντέλο της μονοκαλλιέργειας του μαζικού, και τελικά καταστροφικού τουρισμού.

Ο Άξονας Παρέμβασης 2 υλοποιείται μέσω των στρατηγικών στόχων:

*ΣΣ 1 Ενίσχυση των τοπικών παραγωγικών δυνατοτήτων και διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας με έμφαση στην καινοτομία, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην ερευνητική / επιστημονική δραστηριότητα*

*ΣΣ 3 Μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης με αξιοποίηση των ΑΠΕ.*

*ΟΣ7 Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας.*

**Ο Στρατηγικός Στόχος 1** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 2 μέσω των ειδικών στόχων **1.1, 1.2 και 1.3:**

**Ειδικός Στόχος 1.1: Ανάπτυξη, εμπλουτισμός, προβολή του τουριστικού προϊόντος με στόχο την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού**

Περιλαμβάνει όλα τα μέτρα και τις δράσεις που στοχεύουν στην **ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος** ώστε να ξεπεραστεί η μονομέρεια του «δανεικού», ημερήσιου τουρισμού από την Κω και να αποτελέσει η Νίσυρος **αυτοτελή προορισμό** αξιοποιώντας τον **φυσικό της πλούτο** (πχ ηφαίστειο, έδαφος), την **οικιστική της αξία** (παραδοσιακοί οικισμοί), την **πολιτιστική και ιστορική της κληρονομιά** (αρχαιολογικά ευρήματα, «μύθος γέννησης του νησιού»), την ιδιαίτερη ατμόσφαιρα της, την **ήπια ανάπτυξή της** και το **ειδικό επιστημονικό ενδιαφέρον** που παρουσιάζει για την **ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού**.

Ο ειδικός στόχος 1.1 συμβάλλει στον Άξονα Παρέμβασης 2 με τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- **Ανάπτυξη / δημιουργία υποδομών για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού:** Βασικά έργα για την συγκεκριμένη κατηγορία δράσεων είναι: Η αναβάθμιση του δημοτικού ξενώνα με την λειτουργία και ιαματικών λουτρών. Ανοικοδόμηση Λουτρών του Δήμου στην αρχική τους μορφή. Επαναλειτουργία των λουτρών Παντελίδη κλπ
- Ανάπτυξη **νέων μορφών τουρισμού** όπως αγροτουρισμός, περιπατητικός τουρισμός και ο καταδυτικός τουρισμός με δράσεις όπως:
  - ο Αποτύπωση, καθαρισμός, προστασία των μονοπατιών του νησιού
  - ο Μελέτη για την ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού, που περιλαμβάνει δράσεις για την καταγραφή, ανάδειξη των υποθαλάσσιων ηφαιστειακών ενδείξεων και την διερεύνηση, οριοθέτηση των ναυαγίων της Νισύρου
  - ο Δημιουργία υποδομών για την ανάπτυξη του συνεδριακού / επιστημονικού τουρισμού. Ενδεικτικά: **Κατασκευή συνεδριακού / πολιτιστικού κέντρου**, Αναβάθμιση του Ξενώνα του Δήμου (συμπεριλαμβανομένου του εμπλουτισμού του με ιαματικά λουτρά) για την διαμόρφωση χώρων για συνεδριακή χρήση.
- **Αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος**
  - ο Κίνητρα αναβάθμισης των υπάρχοντων καταλυμάτων
  - ο Δημιουργία τοπικού σήματος ποιότητας.
  - ο Αναβάθμιση της παρουσίας του νησιού σε εκθέσεις και fora για τον τουρισμό
  - ο Τουρισμός **εμπειρίας** στηριγμένος στον μύθο της δημιουργίας του νησιού

## **Ειδικός Στόχος 1.2: Προστασία και ανάπτυξη της πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής. Καινοτομία στην αγροδιατροφή**

Περιλαμβάνει τις δράσεις που στοχεύουν στην δημιουργία προϋποθέσεων για την **ανάπτυξη της πρωτογενούς** (γεωργία / κτηνοτροφία / αλιεία) και **δευτερογενούς παραγωγής** στο νησί, οι δυνατότητες των οποίων παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτες<sup>1</sup>.

Ο ειδικός αυτός στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- **Ανάπτυξη της Βιολογικής γεωργίας:** ανάπτυξη μικρών εκμεταλλεύσεων παραγωγής τοπικών ποιοτικών προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας ώστε η προστιθέμενη αξία που θα τους προσδίδεται να τα καθιστά βιώσιμα και ανταγωνιστικά δεδομένου του υψηλού κόστους παραγωγής και διάθεσης που επιβαρύνουν εκμεταλλεύσεις μικρών νησιών όπως η Νίσυρος. Επιπλέον η βιολογική καλλιέργεια στο νησί της Νισύρου ενδείκνυται λόγω περιορισμένων κινδύνων προσβολής από εχθρούς και ασθένειες
- **Ανάπτυξη και ενίσχυση της παραγωγής των ντόπιων και παραδοσιακών καλλιεργειών στο νησί** (αρωματικά – φαρμακευτικά φυτά, κρασί, λάδι, αμύγδαλα κλπ)
  - ο Η μελέτη των ιδιοτήτων των αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών σε σχέση με τις ιδιαίτερες εδαφοκλιματικές συνθήκες του νησιού, με στόχο τη δημιουργία ενός καλά οργανωμένου τομέα αρωματικών – φαρμακευτικών προϊόντων.
  - ο Ενίσχυση της μελισσοκομίας μέσω και του τοπικού μελισσοκομικού συλλόγου δεδομένου των μικρών απαιτήσεων των μονάδων αυτών σε ανάγκες νερού αλλά και των υψηλών δυνατοτήτων παραγωγής μελιού εξαιρετικής ποιότητας αλλά και άλλων μελισσοκομικών προϊόντων όπως γύρης, βασιλικού πολτού, κλπ.
  - ο Παραγωγή κρασιού. Ενίσχυση οινοποιήσιμων αμπελώνων ΠΓΕ/ΠΟΠ από το πρόγραμμα ενίσχυσης Μικρών Νησιών Αιγαίου Πελάγους.
  - ο Ενίσχυση άλλων παραδοσιακών καλλιεργειών (αμύγδαλα) με ανάπτυξη συμβουλών για την προστασία των καλλιεργειών, την ανάπτυξη και την διεύρυνση τους.
  - ο Εισαγωγή Συστημάτων Ολοκληρωμένης Διαχείρισης
- **Εξορθολογισμός και ανάπτυξη της κτηνοτροφικής και αλιευτικής δραστηριότητας** που περιλαμβάνει:
  - ο Δράσεις χωροθέτησης δραστηριοτήτων γεωργίας /κτηνοτροφίας (έλεγχος των κτηνοτροφικών μονάδων της περιοχής, ίδρυση φορέα διαχείρισης των βοσκοτόπων από τον Δήμο Νισύρου, και εφαρμογή του ενδεδειγμένου συστήματος βόσκησης όπως περιγράφεται στη μελέτη βοσκοϊκανότητας του νησιού).
  - ο Δημιουργία νέων και προσαρμογή των υπάρχοντων μονάδων για την υλοποίηση των αναγκαίων προσαρμογών των μονάδων και μεθόδων εκτροφής για τη χρήση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης συμπεριλαμβανομένης και της διαχείρισης των αποβλήτων.
  - ο Ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας.
  - ο Συστηματικότερη καλλιέργεια ζωοτροφών με την αξιοποίηση κατάλληλων εδαφών και την χρήση πιο αποδοτικών ποικιλιών για την όσο το δυνατόν πλήρωση των κτηνοτροφικών αναγκών του νησιού ώστε να μειωθεί το κόστος παραγωγής

<sup>1</sup> Τα κοινά χαρακτηριστικά που έχει η Νίσυρος με την Σαντορίνη η οποία έχει αποκτήσει τεράστια φήμη για τα αγροτικά προϊόντα ποιότητας και για τον άψογο συνδυασμό τους με τον τουρισμό, μπορεί να αποτελέσει για τη Νίσυρο ευκαιρία ανάδειξης των δικών της προϊόντων παρουσιάζοντας τα κοινά στοιχεία (ηφαίστειο, έδαφος, τοπικές ποικιλίες, παράδοση), εφαρμόζοντας όμοιες πρακτικές προώθησης, και δημιουργώντας επιχειρηματικές ή και θεσμικές συνεργασίες με τη Σαντορίνη.

- Ενίσχυση της αλιευτικής δραστηριότητας.
  - Εκσυγχρονισμό / βελτίωση της λειτουργίας των δημοτικών σφαγείων
- **Ανάπτυξη της τυποποίησης και της μεταποίησης με δημιουργία και μικρών βιοτεχνικών μονάδων** για την παραγωγή αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων.
- Διασύνδεση γεωργίας με την μεταποίηση: κατασκευή ελαιοτριβείου για την ανάπτυξη της ελαιουργικής παραγωγής,
  - Διασύνδεση κτηνοτροφίας με την μεταποίηση: ολοκλήρωση και ορθή λειτουργία των δημοτικών σφαγείων,
  - Εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων ώστε να ενισχυθεί η ασφάλεια, η ποιότητα και η υγιεινή του προϊόντος. Έρευνα των παραδοσιακών τεχνικών τυροκομίας για τη δημιουργία πρωτόκολλων παραγωγής με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών που αφενός διατηρούν τα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών προϊόντων και αφετέρου επιτρέπουν μεγαλύτερη κλίμακα παραγωγής και εξασφαλίζουν τις απαιτήσεις των διεθνών συστημάτων ποιότητας και υγιεινής τροφίμων ( HACCP).
  - Δημιουργία νέων μικρών βιοτεχνικών μονάδων που προσανατολίζονται στην παραγωγή προϊόντων βασισμένων στην κτηνοτροφία (π.χ. **δημιουργία πρότυπου δημοτικού τυροκομείου**) και στο φυσικό απόθεμα της περιοχής (π.χ. αρωματικά – φαρμακευτικά προϊόντα, προϊόντα ελαφρόπετρας κα).
- **Ενέργειες προώθησης / προβολής των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής και διασύνδεσής με τον τουρισμό**
- Διοργάνωση τοπικών events συνδεδεμένα με τις προωθητικές ενέργειες του τουρισμού και σε αρμονία με τις τοπικές παραδόσεις και πολιτισμό.
  - Δημιουργία σήματος τοπικών προϊόντων για εστιατόρια και επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν ντόπια προϊόντα.
  - Δημιουργία φορέα και με την ενίσχυση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου με την συμμετοχή των Δημοτικών αρχών και των τοπικών επιχειρήσεων των νησιών Θήρας, Νισύρου και Μήλου, ως «νησιά ηφαίστεια», με σκοπό την προώθηση των αγροτικών προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, την μελέτη των προϊόντων αυτών, την σύνδεση τους με τον τουρισμό και την ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών
  - Συμμετοχή σε εθνικές και διεθνείς εκθέσεις και σε συνεργασία με τις δράσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (συμμετοχή στις δράσεις προβολής / προώθησης των προϊόντων)
  - Αξιοποίηση του διαδικτύου για e-προβολή και προώθηση των τοπικών προϊόντων
  - Δημιουργία σημείων προβολής και πώλησης των τοπικών προϊόντων στις εισόδους και τους τουριστικούς πόλους του νησιού

### **Ειδικός Στόχος 1.3: Αξιοποίηση αποτελεσμάτων Έρευνας και Τεχνολογίας για την ανάπτυξη καινοτόμου οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας**

Ο ειδικός αυτός στόχος συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 2 με τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Μεταφορά τεχνογνωσίας για καινοτομικές μεθόδους που αφορούν παραγωγή, μεταποίηση, τυποποίηση, βιολογική καλλιέργεια, αμπελοργία κλπ.
- Συνεργασίες με Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα

**Ο Στρατηγικός Στόχος 3** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 2 μέσω του ειδικού στόχου 3.2

**Ειδικός στόχος 3.2: Ανάπτυξη αξιοποίηση των ΑΠΕ, και διάχυσή τους στην οικονομική δραστηριότητα**

- Αξιοποίηση του πλούσιου γεωθερμικού πεδίου της Νισύρου για δράσεις που απαιτούν την χρήση μέσης και χαμηλής ενθαλπίας. Έργα που περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία δράσεων είναι: η εγκατάσταση και λειτουργία νέων μονάδων αφαλάτωσης με ενεργειακή πηγή την γεωθερμία, δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε κτήρια (δημόσια ιαματικά λουτρά κκ), τηλεθέρμανση αγροτικών καλλιεργειών (θερμοκηπίων) και κτηρίων.
- Αξιοποίηση του ηλιακού και αιολικού δυναμικού του νησιού για την ανάπτυξη και λειτουργία εγκαταστάσεων μικρής κλίμακας για παραγωγή ενέργειας για την πλήρη κάλυψη των αναγκών ηλεκτρισμού ειδικά κατά τη θερινή περίοδο που αυξάνεται η οικονομική δραστηριότητα
- Κίνητρα για την οικολογική διαχείριση και την εξοικονόμηση ενέργειας σε επαγγελματίες του τουριστικού αγροτικού τομέα κλπ. Eco-label για επιχειρήσεις, αγρότες, κτηνοτρόφους, Συνεταιρισμούς κλπ

Τέλος, ο **Στρατηγικός Στόχος 7** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 2 μέσω του ειδικών στόχων **7.2 και 7.3**.

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Εισαγωγή και χρήση ΤΠΕ από επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό όπως συστήματα κρατήσεων, ιστοσελίδες, εργαλεία marketing, υπηρεσίες πληροφοριών κλπ.
- Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών για τον τουρισμό εμπειρίας
- Ηλεκτρονικό εμπόριο
- Ανάπτυξη και βελτίωση εφαρμογών δημιουργίας τουριστικών πακέτων για μικρές ξενοδοχειακές μονάδες τα οποία συνδυάζουν όλες τις αναγκαίες υπηρεσίες (αεροπορικά εισιτήρια, ασφαλιστική κάλυψη, μεταφορά, εκδρομές, δραστηριότητες κλπ). Υποστήριξη δράσεων διάχυσης της χρήσης τους με ενέργειες ενημέρωσης και επίδειξης.

**5.3. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 3: Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία**

Ο Άξονας Παρέμβασης 3 αφορά κατ' εξοχήν την **προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος του νησιού για τη μετατροπή της Νισύρου σε νησί μηδενικών ρύπων**, την αποδοτική χρήση των πόρων, καθώς και την αντιμετώπιση, διαχείριση και πρόληψη των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή, τη διάβρωση των ακτών και τις φυσικές καταστροφές.

Υλοποιείται μέσω των Στρατηγικών Στόχων:

*ΣΣ2: Προστασία / ανάδειξη του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος του νησιού – αποδοτική χρήση των πόρων*

*ΣΣ 3: Μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης με αξιοποίηση των ΑΠΕ.*

*ΣΣ4: Ανάσχεση των φυσικών κινδύνων και καταστροφών*

*ΟΣ7: Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας.*

**Ο Στρατηγικός Στόχος 2** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 3 μέσω των ειδικών στόχων 2.1, 2.2 και 2.3.

### **Ειδικός Στόχος 2.1: Ολοκλήρωση των υποδομών ύδρευσης και των μονάδων αφαλάτωσης**

Αφορά στην ολοκλήρωση/αναβάθμιση του δικτύου ύδρευσης και μονάδων αφαλάτωσης με χρήση ΑΠΕ ώστε να εξασφαλιστεί πλήρης επάρκεια και υψηλή ποιότητα νερού. . Περιλαμβάνει μια κατηγορία δράσεων που αφορά την ανάπτυξη, ολοκλήρωση ορθολογική και οικολογική διαχείριση των υποδομών ύδρευσης του νησιού, στην οποία περιλαμβάνονται βασικά έργα όπως:

- Επισκευή λιμνοδεξαμενής στην περιοχή Πάλλοι και κατασκευή δικτύων διανομής .
- Επισκευή υπάρχοντος δικτύου και δημιουργία νέου για τη συνεχή παροχή νερού σε όλα τα νοικοκυριά
- Δημιουργία νέων δικτύων παροχής νερού για την ανάπτυξη των καλλιεργειών
- Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων και εφαρμογή τεχνικών εξοικονόμησης νερού
- Συντήρηση των υπαρχόντων συστημάτων αφαλάτωσης και λειτουργία τους με ηλεκτρισμό από ΑΠΕ και τοποθέτηση νέων συστημάτων
- Κατασκευή νέας υδατοδεξαμενής

### **Ειδικός στόχος 2.2: Ολοκλήρωση των υποδομών αποχέτευσης υγρών αποβλήτων**

Αφορά την ολοκλήρωση των υποδομών αποχέτευσης υγρών αποβλήτων συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής Εγκατάστασης Επεξεργασίας Λυμάτων και των δικτύων μεταφοράς λυμάτων προς την ΕΕΛ.

Ο ειδικός αυτός στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις:

- Κατασκευή εγκατάστασης ΕΕΛ στο νησί
- Κατασκευή δικτύων αποχέτευσης σε όλους τους οικισμούς του νησιού και σύνδεσή τους με την ΕΕΛ.
- Αξιοποίηση του προϊόντων της ΕΕΛ για την διαβροχή του ΧΥΤΑ ή για άρδευση αγροτικών περιοχών.

### **Ειδικός Στόχος 2.3: Ολοκλήρωση της επεξεργασίας των στερεών αποβλήτων**

Ολοκλήρωση της επεξεργασίας των στερεών αποβλήτων με ορθή λειτουργία του ΧΥΤΑ και πλήρη ανάπτυξη του συστήματος ανακύκλωσης.

Ο Στόχος αυτός περιλαμβάνει σύνολο μέτρων για την συλλογή, ορθολογική διαχείριση, ανακύκλωση και μείωση της ποσότητας των παραγόμενων στερεών αποβλήτων. Αποτελεί κρίσιμο τομέα για την προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος.

Ο ειδικός αυτός στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Ενίσχυση της αποκομιδής απορριμμάτων με ηλεκτροκίνητα οχήματα.
- Δημιουργία πλήρους συστήματος ανακύκλωσης / κομποστοποίησης.
- Πρακτικές μείωσης της παραγωγής στερεών αποβλήτων όπως πχ μέσω της προμήθειας εξοπλισμού τροφοδοσίας νερού από τον Δήμο σε μεγάλες συσκευασίες, με νερό προερχόμενο από τις μονάδες αφαλάτωσης.



**Ο Στρατηγικός Στόχος 3** συμβάλει στον Άξονα Παρέμβασης 3 για τη συνολική οικολογική αναβάθμιση του νησιού, τη μείωση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες και την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας.

Ο ΣΣ3 υλοποιείται μέσω των παρακάτω ειδικών στόχων:

**Ειδικός Στόχος 3.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτηρίων και των εγκαταστάσεων για την εξοικονόμηση ενέργειας.**

Ο ειδικός αυτός στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Ενεργειακή αναβάθμιση δημόσιων κτηρίων (δημαρχείο, σχολεία, ιαματικά λουτρά κλπ), αλλά και μέτρα ενεργειακής αναβάθμισης ιδιωτικών κτηρίων.
- Αξιοποίηση ΑΠΕ για την οικονομική και οικολογική λειτουργία των μηχανολογικών εγκαταστάσεων του Δήμου. Η παραπάνω κατηγορία δράσεων περιλαμβάνει έργα όπως ηλεκτρική τροφοδοσία των υπαρχόντων και των νέων μονάδων αφαλάτωσης, των αντλιοστασίων και άλλου εξοπλισμού του Δήμου με χρήση ΑΠΕ. Την αντικατάσταση των λαμπτήρων του οδοφωτισμού με νέας τεχνολογία led για την εξοικονόμηση ενέργειας στα πλαίσια της οικολογικής και αισθητικής αναβάθμισης των οδοφωτισμού.

**Ειδικός Στόχος 3.3: Μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης μέσω της χρήσης πράσινου εξοπλισμού και της ανάπτυξης πράσινων τεχνολογιών.**

Ο ειδικός αυτός στόχος αφορά την ανανέωση του εξοπλισμού του Δήμου με κριτήριο την εξοικονόμηση ενέργειας και την χρήση των ΑΠΕ.

Ο ειδικός αυτός στόχος περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Προμήθεια ηλεκτροκίνητων οχημάτων για την αποφυγή της επιβάρυνσης ιδιαίτερα μέσα στους οικισμούς κατά τους θερινούς μήνες
- Κατασκευή μονάδων φόρτισης των ηλεκτροκίνητων οχημάτων.

Ο Στρατηγικός Στόχος 4 συμβάλει εξ ολοκλήρου στον Άξονα Παρέμβασης 3 και υλοποιείται μέσω των ακόλουθων ειδικών στόχων:

**Ειδικός Στόχος 4.1: Έργα αντιπλημμυρικής / αντιπυρικής προστασίας και προστασίας από την διάβρωση των ακτών.**

Περιλαμβάνει μέτρα αντιπλημμυρικής, αντιπυρικής προστασίας, την προμήθεια εξοπλισμού και τα σχέδια ενημέρωσης κινητοποίησης του πληθυσμού, όπως:

- Ολοκληρωμένο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης και διαχείρισης πυροπροστασίας
- Παρεμβάσεις αντιπλημμυρικής προστασίας
- Προμήθεια εξοπλισμού αντιπυρικής-αντιπλημμυρικής προστασίας
- Δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης κοινού και αρμόδιων φορέων για τους κινδύνους πυρκαγιάς και πλημμύρας και τις συνδυαστικές επιπτώσεις τους, τόσο στο περιβάλλον, όσο και την κοινωνία και οικονομία της περιοχής
- Εκπόνηση σχεδίων πρόληψης και διαχείρισης της διάβρωσης των ακτών
- Ήπια έργα προστασίας των ακτών, λαμβάνοντας υπόψη και τις απαιτήσεις της Οδηγίας Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική

## **Ειδικός Στόχος 4.2: Προστασία της βιοποικιλότητας και του ανάγλυφου στο νησί**

Περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Καθορισμός των χρήσεων γης στις προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 και σε όλο το νησί
- Πλήρης αποτύπωση της φυτικής βιοποικιλότητας της Νισύρου
- Μελέτη προφύλαξης του οικισμού του Μανδρακίου από τους ΒΔ ανέμους
- Χαρτογράφηση διαδρομών και σήμανση αυτοφυών φυτών και δέντρων

Τέλος, ο **Στρατηγικός Στόχος 7** συμβάλλει στον Άξονα Παρέμβασης 3 μέσω του Ειδικού Στόχου 7.1.

## **Ειδικός Στόχος 7.1: Χρήση ΤΠΕ για την προστασία του περιβάλλοντος και τον περιορισμό των επιπτώσεων των οικονομικών δραστηριοτήτων**

Περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες δράσεων:

- Συστήματα ΤΠΕ για την αντιμετώπιση και πρόληψη πυρκαγιών και φυσικών καταστροφών
- Χρήση συστημάτων ΤΠΕ για την εξοικονόμηση ενέργειας σε κρατικά κτίρια και υποδομές
- Χρήση ΤΠΕ για την παρακολούθηση περιβαλλοντικών δεδομένων και κλιματικών αλλαγών,
- Περιορισμός κατανάλωσης ενέργειας με χρήση εξειδικευμένου υλικού και λογισμικού

### **5.4. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 4: Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών**

Ο Άξονας Παρέμβασης 4 αφορά στην αναβάθμιση και συμπλήρωση των βασικών υποδομών του νησιού δηλαδή των λιμενικών εγκαταστάσεων των τοπικών οδικών συνδέσεων, των υποδομών εκπαίδευσης και των υποδομών υγείας με στόχο την αποδοτικότερη αξιοποίηση των παραγωγικών και πολιτιστικών πόρων και την κάλυψη των αναγκών των κατοίκων.

Υλοποιείται μέσω των Στρατηγικών Στόχων:

*ΣΣ 5: Βιώσιμες μεταφορές τόσο για την εξωτερική πρόσβαση στο νησί όσο και για την εσωτερική μετακίνηση*

*ΣΣ6: Ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης*

*ΟΣ7: Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας*

Ο **Στρατηγικός Στόχος 5** συμβάλλει εξ ολοκλήρου στον Άξονα Παρέμβασης 4 και υλοποιείται μέσω των ακόλουθων ειδικών στόχων:

### **Ειδικός Στόχος 5.1: Βελτίωση / αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών του νησιού.**

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει δράσεις και έργα για την αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών όπως:

- Αναβάθμιση και ανάπλαση του λιμανιού στο Μανδράκι και δημιουργία συνθηκών για προσέγγιση κρουαζιερόπλοιων
- Δημιουργία χώρου επισκευής μικρών σκαφών
- Παρεμβάσεις ανάπλασης για την ορθή λειτουργία της μαρίνας στον οικισμό Πάλοι

### **Ειδικός Στόχος 5.2: Ολοκλήρωση και βελτίωση του εσωτερικού οδικού δικτύου**

Περιλαμβάνει τις κατηγορίες δράσεων που αφορούν τη συντήρηση, ανάπτυξη και ολοκλήρωση του εσωτερικού οδικού δικτύου με τις ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Συντήρηση του οδικού δικτύου και ασφαλτόστρωση
- Επιδιόρθωση δρόμων Ηφαιστείου, Αυλακίου και Ευαγγελίστρας
- Δημιουργία παρκινγκ στον Εμπορειό και στη Νικειά
- Δημιουργία ποδηλατικού δρόμου από το Μανδράκι στους Πάλους

### **Ειδικός Στόχος 5.3: Ανάπτυξη υποδομών και δράσεων για εναλλακτικές υπηρεσίες μεταφορών**

Περιλαμβάνει την ανάπτυξη των υποδομών της θαλάσσιας οικονομίας και των συγκοινωνιών καθώς και δράσεις για την εκπόνηση σχεδίων βιώσιμης κινητικότητας και για την παροχή εναλλακτικών υπηρεσιών μεταφορών από τον Δήμο.

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Δημιουργία υποδομών υδατοδρομίου
- Προώθηση σχεδίου βιώσιμης αστικής κινητικότητας
- Συμμετοχή σε δίκτυα βιώσιμης αστικής κινητικότητας (CIVITAS, Δάφνη κλπ.)
- Ανάπτυξη των οικολογικών μέσων μαζικής μεταφοράς με τακτικά δρομολόγια προς όλους τους οικισμούς και το ηφαίστειο.
- Σύνδεση του Μανδρακίου με όλες τις παραλίες στις Λυές, Παχειά Άμμο και Γυαλί
- Δωρεάν παροχή ποδηλάτων από τον Δήμο
- Προώθηση της πεζοπορίας
- Δράσεις ευαισθητοποίησης των κατοίκων

Ο **Στρατηγικός Στόχος 6** συμβάλλει στον Άξονα Παρέμβασης 4 μέσω του ειδικού στόχου 6.1:

### **Ειδικός Στόχος 6.1: Ανάπτυξη, βελτίωση, εκσυγχρονισμός των κοινωνικών υποδομών σε υγεία-πρόνοια, εκπαίδευση-μόρφωση**

Περιλαμβάνει τις κατηγορίες δράσεων που αφορούν στη βελτίωση / εκσυγχρονισμό των κοινωνικών υποδομών σε υγεία-πρόνοια και στη βελτίωση/ εκσυγχρονισμό των κοινωνικών υποδομών σε εκπαίδευση- μόρφωση:

Οι υποδομές σε υγεία / πρόνοια περιλαμβάνουν δράσεις όπως:

- Κατασκευή και επέκταση κτιριακών υποδομών υγείας και προμήθεια ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού
- Υποδομές φροντίδας ευάλωτων ομάδων (παιδιά, ΑμεΑ, ηλικιωμένοι)

Η βελτίωση/ εκσυγχρονισμός των κοινωνικών υποδομών σε εκπαίδευση, μόρφωση, πολιτισμό, αθλητισμό περιλαμβάνει δράσεις όπως:

Περιλαμβάνει τις ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Ανέγερση Βιβλιοθήκης και Πολιτιστικού Κέντρου
- Δημιουργία νέου γυμναστηρίου και κλειστού γηπέδου μπάσκετ και βόλεϊ
- Δημιουργία Πινακοθήκης στο Καρβαίνειο Σχολείο των Πάλων
- Κατασκευή και επέκταση κτιριακών υποδομών εκπαίδευσης
- Αναβάθμιση του Ηφαιστειολογικού Μουσείου και του Ηφαιστειολογικού Παρατηρητηρίου

Ο **Στρατηγικός Στόχος 7** συμβάλλει στον Άξονα Παρέμβασης 4 μέσω του ειδικού στόχου 7.4.

#### **Ειδικός Στόχος 7.4: Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε υπηρεσίες μέσω των ΤΠΕ**

Περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Χρήση συστημάτων ΤΠΕ για την ενίσχυση της ασφάλειας των λιμένων
- Αξιοποίηση τεχνολογιών ΤΠΕ για βελτίωση των υπηρεσιών εκπαίδευσης / κατάρτισης
- Επέκταση - Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων τηλεϊατρικής (τηλε-συμβουλευτική, τηλε-ειδίκευση, τηλε-επίβλεψη) με σκοπό την αντιμετώπιση της πιεστικής ανάγκης βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας προς τους τουρίστες και την εγγυημένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας όλων των κατοίκων.
- Σύμβαση με κινηματογράφους της Αθήνας και θέατρα για την ταυτόχρονη παρακολούθηση στην Νίσυρο
- Ανάπτυξη υποδομής με χρήση οπτικών ινών σε όλο το νησί για δωρεάν άμεση και γρήγορη πρόσβαση των πολιτών στην κοινωνία της πληροφορίας

### **5.5. ΑΞΟΝΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ 5: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού**

Ο Άξονας Παρέμβασης 5 αφορά στην κάλυψη των αναγκών απασχόλησης και εργασίας των κατοίκων του νησιού μέσα από τον αναπροσανατολισμό των κατοίκων σε νέες δραστηριότητες συνυφασμένες με το παραγωγικό μοντέλο που προτείνεται στο παρόν σχέδιο, τη στήριξη των ευπαθών κοινωνικών ομάδων και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζομένων.

Υλοποιείται μέσω των Στρατηγικών Στόχων:

*ΣΣ6 Ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης*

*ΟΣ7 Χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ για την προβολή των πλεονεκτημάτων της Νισύρου, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας*

Ο **Στρατηγικός Στόχος 6** συμβάλλει στον Άξονα Παρέμβασης 5 μέσω του ειδικών στόχων 6.2, 6.3 και 6.4.

## **Ειδικός Στόχος 6.2: Προσέλκυση εργαζομένων και διαρκής αναβάθμιση / εξέλιξη των δυνατοτήτων τους.**

Περιλαμβάνει όλα τα μέτρα και τις δράσεις που έχουν σκοπό τον προσανατολισμό των ανέργων σε νέες διαφοροποιημένες δραστηριότητες του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα του νησιού και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αλλά και των επιχειρηματιών για τη σύνδεση της τοπικής παραγωγής προϊόντων με τα πολιτιστικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της περιοχής .

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Ίδρυση μικρών ομάδων παραγωγών που θα μπορέσουν να χρηματοδοτηθούν για τη δημιουργία μικρών μονάδων παραγωγής, τυποποίησης, μεταποίησης φυτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων (π.χ. παραγωγών βιολογικής καλλιέργειας, η οποία θα μπορέσει να χρηματοδοτηθεί για τη δημιουργία μικρής μονάδας τυποποίησης των βιολογικών προϊόντων ή παραγωγών βιολογικής παραγωγής βοοειδών, η οποία θα μπορέσει να πιστοποιήσει την υψηλή ποιότητα μοσχαρίσιου κρέατος που παράγεται στο νησί και να καρπωθεί την προστιθέμενη αξία που προκύπτει.) Η ομάδα παραγωγών είναι απαραίτητη ώστε να μπορέσει να χρηματοδοτηθεί για τις πιστοποιήσεις που απαιτούνται τις βελτιώσεις και αδειοδοτήσεις αλλά και για την αγορά εξοπλισμού και ενδεχομένως φορτηγού μεταφοράς ζώων σε περίπτωση μη τροποποίησης του υπό κατασκευή σφαγείου
- Επιμόρφωση/ εκπαίδευση ανέργων /εργαζομένων σε θέματα που αφορούν καλή διαβίωση των ζώων, θέματα υγιεινής, σύγχρονη κτηνοτροφία, βιολογική κτηνοτροφία και τυροκόμιση.
- Επιμόρφωση/ εκπαίδευση ανέργων /εργαζομένων σε θέματα βασικών αρχών αμπελοργίας και οίνου καθώς και την νομοθεσία που τα διέπει.
- Επιμόρφωση/ εκπαίδευση ανέργων /εργαζομένων στον τομέα των θεραπευτικών φυτών (καλλιέργεια, χρήσεις, εμπορία κτλ)
- Εκπαίδευση γεωργών και νέων για την βιολογική γεωργία και την νομοθεσία σχετικά με αυτή.
- Εκπαίδευση για την ίδρυση ομάδων παραγωγών, νομικό πλαίσιο, προϋποθέσεις και πλεονεκτήματα.
- Εκπαίδευση σε θέματα που αφορούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμό (οινοτουρισμό, ιαματικό τουρισμό κλπ) τρόπους ανάπτυξης και μελέτη περιπτώσεων.
- Επιμόρφωση νέων για να γίνουν ξεναγοί
- Ενίσχυση στελέχωσης του Κέντρου Υγείας και άλλων κοινωνικών υποδομών
- Προγράμματα κατάρτισης γιατρών, νοσηλευτικού προσωπικού διοικητικού και υποστηρικτικού προσωπικού Κέντρου Υγείας
- Επιμόρφωση πάνω στο πλαίσιο δημιουργίας των ενεργειακών κοινοτήτων

## **Ειδικός Στόχος 6.3: Ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας**

Ο Ειδικός Στόχος περιλαμβάνει τις κατηγορίες δράσεων που αφορούν την κοινωνική επιχειρηματικότητα την ανάπτυξη συνεταιρισμών και άλλων συνεργατικών επιχειρηματικών δομών

- Δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων με περιβαλλοντικό και κοινωνικό αντικείμενο.

- Ίδρυση/ ενίσχυση κοινωνικών-συνεταιριστικών επιχειρήσεων για εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων προσανατολισμένων στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας, στην παραγωγή και προώθηση τοπικών προϊόντων και στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος
- Ίδρυση ενεργειακής κοινότητας στη Νίσυρο

**Ειδικός Στόχος 6.4: Προστασία των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων και αντιμετώπιση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού.**

- Δημιουργία ενίσχυση κοινωνικών υποδομών συμπεριλαμβανομένων αυτών που απευθύνονται σε ειδικές ομάδες πληθυσμού (π.χ. ξενώνες ηλικιωμένων)

## 6. ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΜΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

### 6.1. Συσχέτιση των Αξόνων Παρέμβασης με τις Επενδυτικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ 2014-2020

Το εγκεκριμένο ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2014-2020 κατατάσσει τα νησιά του Ν. Αιγαίου σε τρεις βασικές ομάδες όπως φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα. Σύμφωνα με την κατάταξη αυτή η Νίσυρος περιλαμβάνεται και ονοματίζεται στην 2η Ομάδα και προσφέρεται για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΟΜΑΔΑ 1	327 ακατοίκητα νησιά και βραχονησίδες και 9 νησιά με ελάχιστους μόνιμους κατοίκους που στην πλειοψηφία τους καλύπτονται από χερσαίες ζώνες NATURA 2000 και συγκεντρώνουν 10 υγροβιότοπους	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Οικο-τουριστικο-πολιτιστικές θαλάσσιες διαδρομές,</li> <li>• Ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειών (μόνο στα Γλαρονήσια της Λέρου)</li> </ul>
ΟΜΑΔΑ 2	30 νησιά (μεταξύ των οποίων η Νίσυρος) με: <ul style="list-style-type: none"> <li>• ελλείψεις σε υποδομές,</li> <li>• μικρό βαθμός αξιοποίησης των πόρων τους</li> <li>• συνύπαρξη του τουρισμού και με άλλες παραγωγικές δραστηριότητες</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού</li> </ul>
ΟΜΑΔΑ 3	13 νησιά τουριστικά αναπτυσσόμενα ή αναπτυσσόμενα	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Εμπλουτισμός και διαφοροποίηση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, στο πλαίσιο της εφαρμογής της έξυπνης εξειδίκευσης, για την σύνδεση του τουρισμού με την εμπειρία, την αγροδιατροφή, την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες.</li> </ul>

Επιπλέον για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών γεωγραφικών περιοχών με δημογραφικές προκλήσεις και διαρκή φυσικά μειονεκτήματα, προβλέπεται στο πλαίσιο του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2014-2020 ο Άξονας Προτεραιότητας 5 «Ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής» για τα «μικρά νησιά» που συνδυάζουν δημογραφικά προβλήματα και χαρακτηριστικά γεωγραφικής απομόνωσης και στα οποία περιλαμβάνεται και ονοματίζεται η Νίσυρος.

Ειδικότερα στον Άξονα Προτεραιότητας 5 εντάσσονται δράσεις για 30 νησιά της Περιφέρειας: Αγαθονήσι, Αμοργός, Ανάφη, Αντίπαρος, Άνω Κουφονήσι, Αρκοί, Αστυπάλαια, Δονούσα, Ηρακλεία, Θηρασιά, Ίος, Κάσος, Κέα, Κίμωλος, Κύθνος, Λειψοί, Μεγίστη, Νίσυρος, Πάτμος, Σέριφος, Σίκινος, Σίφνος, Σύμη, Σχοινούσα, Τέλενδος, Τήλος, Φαρμακονήσι, Φολέγανδρος, Χάλκη, Ψέριμος.

**Κεντρικός στόχος είναι η βελτίωση της ελκυστικότητας αυτών των νησιών, ώστε να γίνουν τόποι κατοικίας και παραγωγής για όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι δράσεις που προτείνονται για την επίτευξη αυτού του κεντρικού στόχου αφορούν 3 βασικούς τομείς, οι οποίοι χρηματοδοτούνται**

τόσο στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 5 του ΠΕΠ Ν. Αιγαίου όσο και στο πλαίσιο των Αξόνων Προτεραιότητας 1 «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας και της Καινοτομίας» και 4 «Πρώθηση της Κοινωνικής Ένταξης – Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» ενώ επιπλέον δράσεις θα πρέπει να διασφαλισθούν και από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) καθώς και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

Στον Πίνακα που ακολουθεί συνοψίζονται οι παρεμβάσεις για τα μικρά νησιά και συσχετίζονται με τους Άξονες Παρέμβασης και τις Επενδυτικές Προτεραιότητες του ΠΕΠ Ν. Αιγαίου.

ΣΤΟΧΕΥΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ για τα «Μικρά Νησιά»		ΤΑΜΕΙΑ / ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ / ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ
<b>ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ:</b> βελτίωση της ελκυστικότητας αυτών των νησιών, ώστε να γίνουν τόποι κατοικίας και παραγωγής για όλη τη διάρκεια του χρόνου		ΕΤΠΑ (ΠΕΠ Ν. Αιγαίου) ΕΓΤΑΑ ΕΤΘΑ
<b>1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των νησιών</b>		
	<b>ανάδειξη της ταυτότητας</b> μέσω της αξιοποίησης και ανάδειξης της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς	Άξονας Προτεραιότητας 5, Επενδ. Προτερ. 6γ) «Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς».
	<b>Ανάδειξη της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.</b>	Άξονας Προτεραιότητας 1 ΕΓΤΑΑ ΕΤΘΑ
<b>2. Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων</b>		
	Ανάδειξη των νησιών ως «πράσινων νησιών» με δράσεις που αφορούν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την βελτίωση της αποδοτικότητας των περιορισμένων φυσικών τους πόρων σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.	Άξονας Προτεραιότητας 5, Επενδ. Προτερ. 6β) «Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος..»
<b>3. Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της νησιωτικότητας</b>		
	Δράσεις βελτίωσης της εξωτερικής προσπελασιμότητας και βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας	Άξονας Προτεραιότητας 5 <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Επενδ. Προτερ. 7β) «Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων</li> <li>▪ Επενδ. Προτερ. 9α) «Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές..»</li> <li>▪ Επενδ. Προτερ. 10) «Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης»</li> </ul> Άξονας Προτεραιότητας 4, <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Θεματικός Στόχος 9, «Υποστήριξη της απασχόλησης και προώθηση της κοινωνικής ένταξης»</li> </ul>

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η προτεινόμενη στρατηγική για τη Νίσυρο είναι απολύτως συμβατή με τις στρατηγικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου.



Στον Πίνακα που ακολουθεί εξειδικεύεται η συμβολή των Αξόνων Παρέμβασης του Προγράμματος για τη Νίσυρο με τους Θεματικούς Στόχους και τις Επενδυτικές Προτεραιότητες του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου.

Πίνακας 6.1: Συμβολή των Αξόνων Παρέμβασης του Προγράμματος στους Θεματικούς Στόχους και τις Επενδυτικές Προτεραιότητες του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2014-2020

<b>ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΙΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΠ Ν ΑΙΓΑΙΟΥ 2014-2020</b> <b>ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ</b>	<b>ΑΠ 1</b> Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού / ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού	<b>ΑΠ 2</b> Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων	<b>ΑΠ3</b> Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία	<b>ΑΠ 4</b> Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών	<b>ΑΠ 5</b> Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
1b - Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία... , ...ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία...		√			
2b - Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικό εμπόριο και αύξηση της ζήτησης ΤΠΕ	√	√			
2c - Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας				√	√
3a - Προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και τη στήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων...		√			
4c - Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλ/νων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης	√		√	√	
5b - Προώθηση των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφάλιση της ανθεκτικότητας στις καταστροφές και ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης των καταστροφών			√		
6b - Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης ...			√		

<b>ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΙΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΠ Ν ΑΙΓΑΙΟΥ 2014-2020</b>	<b>ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ</b>	<b>ΑΠ 1</b> Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού / ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού	<b>ΑΠ 2</b> Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων	<b>ΑΠ3</b> Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία	<b>ΑΠ 4</b> Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών	<b>ΑΠ 5</b> Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
6c - Διατήρηση, προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	√					
6d - Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προώθηση των υπηρεσιών οικοσυστήματος, μεταξύ άλλων μέσω του δικτύου Natura 2000, και των πράσινων υποδομών			√			
7b- Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων				√		
8i - Πρόσβαση των ατόμων που αναζητούν εργασία και των μη ενεργών οικονομικά ατόμων στην απασχόληση..						√
8iii - Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία νέων επιχειρήσεων, και ειδικά καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων		√				√
8v - Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές						√
9a - Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις κοινωνικές υποδομές...				√		
9i - Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστηριότητας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης						√
9iv - Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας				√		

<b>ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΙΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΠ Ν ΑΙΓΑΙΟΥ 2014-2020</b>  <b>ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ</b>	<b>ΑΠ 1</b> Ανάδειξη, προστασία και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού αποθέματος του νησιού / ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού	<b>ΑΠ 2</b> Ανάπτυξη, διαφοροποίηση, διασύνδεση των τοπικών οικονομικών και παραγωγικών δυνατοτήτων	<b>ΑΠ3</b> Προστασία περιβάλλοντος και αειφορία	<b>ΑΠ 4</b> Βελτίωση, ανάπτυξη των υποδομών	<b>ΑΠ 5</b> Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
9ν - Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ...		√			√
10α - Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών κατάρτισης και εκπαίδευσης				√	

## 6.2. Συσχέτιση με άλλες χρηματοδοτικές πηγές και αναπτυξιακές πολιτικές /στρατηγικές

Παρατίθενται οι διαθέσιμες χρηματοδοτικές πηγές από τις οποίες θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν δράσεις από τους Άξονες Παρέμβασης του Προγράμματος για τη Νίσυρο

### 6.2.1. Πράσινο Ταμείο

Το Πράσινο Ταμείο μπορεί να χρηματοδοτεί προγράμματα που καταρτίζονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ή άλλα Υπουργεία και τους εποπτευόμενους οργανισμούς τους, αποκεντρωμένες γενικές διοικήσεις, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημοσίου τομέα, τα οποία στοχεύουν στην προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

### 6.2.2. Ευρωπαϊκά Χρηματοδοτικά εργαλεία

Τα κύρια Ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία αφορούν την Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη και την Ενεργειακή αναβάθμιση. Τα σημαντικότερα από αυτά που αφορούν επενδύσεις του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα είναι τα εξής:

#### Ταμείο Υποδομών

Η πρωτοβουλία αυτή αναπτύσσεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ),

Μέσω των νέων διαδικασιών, παρέχεται στα κράτη μέλη η ευχέρεια να χρησιμοποιήσουν μέρος των επιχορηγήσεων που λαμβάνουν από την ΕΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, για να επενδύουν σε έργα που εντάσσονται στο πλαίσιο ολοκληρωμένων σχεδίων για την προαγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι επενδύσεις αυτές, μπορούν να έχουν τη μορφή ιδίων κεφαλαίων, δανείων ή/και εγγυήσεων, πραγματοποιούνται μέσω Ταμείων Αστικής Ανάπτυξης και, εάν είναι απαραίτητο μέσω Ταμείων Χαρτοφυλακίου.

Η πρωτοβουλία αυτή δεν αποτελεί νέα πηγή χρηματοδοτήσεων για τα κράτη μέλη. Αποτελεί ένα νέο μέσο αξιοποίησης των υφιστάμενων επιχορηγήσεων των διαρθρωτικών ταμείων για τη στήριξη σχεδίων αστικής ανάπτυξης.

Για τον προσδιορισμό των σχεδίων που μπορούν να χρηματοδοτηθούν μέσω του Ταμείου Υποδομών, επιβάλλεται να ακολουθείται ολοκληρωμένη προσέγγιση.

Ειδικότερα για την ΠΠ 2014-2020 οι πόροι του Ταμείου Υποδομών θα διοχετευθούν σε σχέδια στους εξής τομείς:

- Αστική ανάπλαση/ανάπτυξη
- ΑΠΕ
- Ενεργειακή αποδοτικότητα (π.χ. αναβάθμιση δημοτικών κτιρίων)
- Τουριστικές υποδομές σε τοπικό επίπεδο

## ELENA

Το ELENA (European Local ENergy Assistance) είναι ένας μηχανισμός τεχνικής βοήθειας, για την υποστήριξη περιφερειακών ή τοπικών αρχών στην επιτάχυνση των επενδυτικών τους σχεδίων στην ενεργειακή αποδοτικότητα και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Υποστηρίζει ΟΤΑ που συνεισφέρουν στους Ευρωπαϊκούς στόχους “20-20-20”. Παρέχει επιχορήγηση μέσω του προγράμματος Ευφυής Ενέργεια για την Ευρώπη (IEE).

## ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΟΧ

Αφορούν προγράμματα χρηματοδοτούμενα από τις χώρες του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) και στην πλειονότητά τους αφορούν δράσεις εξοικονόμησης και ορθολογικής χρήσης των υδατικών πόρων, εξοικονόμησης ενέργειας κλπ.

### 6.2.3. Αναπτυξιακό Πρόγραμμα ειδικού σκοπού Νοτίου Αιγαίου

Το Αναπτυξιακό πρόγραμμα ειδικού σκοπού Νοτίου Αιγαίου είναι χρηματοδοτούμενο από το ΠΔΕ και αφορά στην χρηματοδότηση έργων που δεν χρηματοδοτούνται από άλλες πηγές χρηματοδότησης.

### 6.2.4. Λοιπά Εθνικά Προγράμματα ενίσχυσης της τοπικής αυτοδιοίκησης

Πρόκειται για προγράμματα που θεσπίστηκαν στα τέλη του 2017 με στόχο να αποκτήσουν οι ΟΤΑ πρόσβαση σε δανειακά κεφάλαια απαραίτητα για την υλοποίηση έργων τους σε σημαντικούς τομείς όπως ύδρευση/αποχέτευση, αντιπλημμυρική προστασία, χωρικό σχεδιασμό, κ.α. Τα προγράμματα λειτουργούν συμπληρωματικά με τα τομεακά και περιφερειακά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της ΠΠ 2014-2020 και παρουσιάζονται συνοπτικά στον παρακάτω Πίνακα:

α/α	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΙ ΠΟΡΟΙ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
1	Χορήγηση Επενδυτικών Δανείων από το Υπ. Εσωτερικών σε Ο.Τ.Α. Α' και Β' Βαθμού, Δημοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης και Συνδέσμους Ο.Τ.Α.	Από 500εκ έως 2 δις ευρώ	<b>Προμήθεια αγαθών και κατασκευή έργων</b> στους τομείς: <ul style="list-style-type: none"> <li>- ύδρευσης, αποχέτευσης, αντιπλημμυρικής προστασίας</li> <li>- αποκατάστασης ζημιών από φυσικές καταστροφές,</li> <li>- αποκατάστασης Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ),</li> <li>- αγροτικής οδοποιίας και</li> <li>- ανέγερσης ή αποκατάστασης δημοτικών κτιρίων</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Έκδοση ΚΥΑ Εσωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών</li> <li>2. Υποβολή αιτήματος ένταξης από τον φορέα ΟΤΑ</li> <li>3. Απόφαση Ένταξης Υπ. Εσωτερικών</li> </ol>	Σύναψη Δανείου με το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων που θα χρηματοδοτείται από το εθνικό ή συγχ/νο σκέλος του ΠΔΕ του ΥΠΕΣ
2	Χορήγηση Επενδυτικών Δανείων από το Υπ. Περιβάλλοντος & Ενέργειας προς ΟΤΑ Α' βαθμού	450 – 500 εκ ευρώ	<b>Μελέτες εκπόνησης των Τοπικών Χωρικών Σχεδίων του άρθρου 7 του Ν. 4447/2016</b>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Έκδοση ΚΥΑ Περιβάλλοντος, Εσωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών</li> <li>2. Υποβολή αιτήματος ένταξης από τον ΟΤΑ</li> <li>3. Απόφαση Ένταξης από τον φορέα διαχείρισης του προγράμματος</li> </ol>	Σύναψη Δανείου με το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων που θα χρηματοδοτείται από το εθνικό ή συγχ/νο σκέλος του ΠΔΕ του Υπ ΠΕΡ & ΕΝ
3	Ειδικό Πρόγραμμα Ενίσχυσης Δήμων		<b>Έργα, προμήθειες, υπηρεσίες και μελέτες</b> για τη βελτίωση των υποδομών, την αύξηση της απασχόλησης, και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της τοπικής οικονομίας	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Έκδοση ΥΑ Υπ. Εσωτερικών</li> <li>2. Υποβολή αιτήσεων</li> <li>3. Απόφαση Ένταξης του Υπ. Εσωτερικών</li> </ol>	Μέσω άτοκου λογαριασμού ειδικού σκοπού που συστήνεται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων που χρηματοδοτείται από το ΠΔΕ και τον οποίο διαχειρίζεται η Δ/ση Οικονομικής και Αναπτυξιακής Πολιτικής του Υπ. Εσωτερικών

## 7. ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020 – Νίσυρος, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής
2. Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, Τελική Έκθεση, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, Μάρτιος 2015
3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου, C(2014)10179, 18.12.2014
4. Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη της Νισύρου, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, “Περιβάλλον και Ανάπτυξη”